

II RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 179 (55).** 1924. a

II Riigikogu koosolek 18. detsembril
1924. a. kell 10 hom.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Walitsuse loosis: töö-hoolekandemi-
nister **Chr. Kaarna**, põllutöominister **A. Kerem**, teedeminister **K. Wirma**, haridus-
minister **H. B. Rahamägi**, portfelli-
minister **K. Ast**.

P ä e w a k o r d:

1. J. Uibopuu küsimine teedeministrile raudteeteenijaile ergutusrahade mittewäljamaksmise asjas.

2. J. Wain'i küsimine põllutöoministrile Sagadi Putniidu metsatöölise koha asjas.

3. Läbirääkimised Wabariigi Walitsuse wastamise puhul K. Tonkman'i, K. Arras'e ja M. Martinson'i arupärimise peale erakorralise 6.200 tünu suuruse metsalangi realiseerimise üle.

4. Riigiteenistusseadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

5. Kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseadus — riigikaitse komisjoni ettepanek.

6. Riigi 1924. a. lisaelarwe nr. 3 — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7. Wabamüügi apteekide awamise seadus — III lugemisel.

8. Laewakinnistusseaduse muutmise seadus — III lugemisel.

9. Riigimaksu ärakaotamise seadus raudtee weotariifis riigi raudteedel — III lugemisel.

10. Kaitsewäeosade ja -asutuste alla wõetud ruumide üürinormide makswuse pikendamise seadus — II lugemisel.

11. Riigitöölise ühekordse toetuse seadus — II lugemisel.

12. Riigiasutuste 1924. a. krediitide sulgumise seadus — II lugemisel.

13. 1925. aasta eelkrediitide awamise ja tarwitamise seadus — II lugemisel.

14. Krediitseaduse X jao § 6 muutmise seadus — II lugemisel.

15. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**, pärast abiesimees **M. Martna**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Holberg**, pärast abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 10.30 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **J. Tõnisson**: Awan Riigikogu koosoleku. Täienduseks päewakorrale, mis Riigikogu liigetele kätte on saadetud, on rkl. Liigand teinud kirjaliku ettepaneku, päewakorda wõtta esimese punktina komisjonide täiendawad walimised. Rkl. Martinson'i poolt on kirjalik ettepanek tehtud päewakorra 7-aks punktiks wõtta põllutöoministeriumi koosseisu muutmise seadus, see oleks kättesaadetud päewakorra numeratsiooni järele, tuleks aga weel üks punkt juurde, siis tuleks nimetatud seaduseelnõu wõtta 8-aks päewakorra-punktiks, see tähendab riigi 1924. a. lisaelarwe nr. 3 järele. Panen ettepanekud korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on päewakord ühes ettekan-
tut täiendusega wastu wõetud. Enne päewakorra juurde asumist on sõna sekretääril teadaande korras.

2. Teadaandmine terwitustelegrammide kohta. Sekretäär **J. Holberg**: Riigikogu esimehele on tulnud järgmine telegramm: „Saatkond terwitab teid ja Riigikogu kiirel üksmeelsel Wabariigi Walitsuse ja Riigikogu juhatusel kokkuseadmisel. Sellel üksmeelsusel läheb Eesti parimale tulewikule vastu.“ Telegrammile alla kirjutanud Moskwa saadik Birk. Samasisuline telegramm on tulnud Riigikogule Treffneri gümnaasiumi direktorilt kooli aktuse puhul.

3. Komisjonide täiendawad walimised. Juhataja **J. Tõnisson**: On rkl. Uibopuu poolt ettepanek tehtud Riigiwanemaks walimise tõttu Riigikogu komisjonidest lahkunud rkl. Jaakson'i asemele walida

demokraatliku liidu poolt üldkommissjoni rkl. Liigand, koosseisu komisjoni rkl. Jaanis, riigikontrolli seaduse komisjoni rkl. Jaanis, Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwaalgatamise õiguse seaduse muutmise seaduse komisjoni rkl. Westholm ja Eesti panga tegewuse läbiwaatamise komisjoni rkl. Kornel. Rkl. Martinson'i poolt on ettepanek tehtud walida riigikontrolli seaduse komisjoni rkl. Soots'i asemele rkl. Ipsberg, Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwaalgatamise õiguse seaduse muutmise seaduse komisjoni rkl. Soots'i asemele rkl. Päts, omawalitsuse komisjoni rkl. K. Tamme asemele rkl. Eigo ja üldkommissjoni rkl. Einbund'i ja rkl. Soots'i asemele rkl. Temant ja rkl. K. Tamm. Panen ettepanekud korruga hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on kõik esitatud kandidaadid wastawattesse komisjonidesse walitud.

4. J. Uibopuu küsimine teedeministrile raudteeteenijaile ergutusrahade mittewäljamaksmise asjas.

J. Uibopuu (rhws.w.) (loeb):

Palun teedeministrilt järgmiste küsimiste peale wastust:

1. Kas on teedeministril teada, et raudteelaste teedeülema käsukirja nr. 213. ja teedeministeeriumi määruse §§ 27 ja 29 alusel saada olewaid ergutusrahadid kaupade peale- ja wäljalaadimise eest 1923. a. ja 1924. a. jooksul ei ole maksetud? Kui ja, siis

2., mis kawatseb teedeminister ette wõtta, et raudteelaste kaupade peale- ja wäljalaadimise eest tasu wälja maksetaks?

5. J. Wain'i küsimine põllutöoministrile Sagadi Putniidu metsatöölise koha asjas.

J. Wain (sd.) (loeb):

1) Kuidas mõtleb põllutöoministeerium kasutada Sagadi metskonnas Putniidu wahtkonnas senni Jaan Rebase käes tarwitada olnud metsatöölise maid ja maju?

2) Kui wälja rentida, siis miks tõstetakse sennine rentnik Jaan Rebane 22. detsembril wälja?

3) Kui wälja tõstetakse, siis kas tasub ministeerium Jaan Rebasele tema chitused?

6. Läbirääkimised Wabariigi Walitsuse wastamise puhul K. Tonkman'i, K. Arras'e ja M. Martinson'i arupärimise peale erakorralise 6.200 tiinu suuruse metsalangi realiseerimise üle.

Lügupeetud Riigikogu liikmed! Selle arupärimise esitamine on juba teatawaid tagajärgi andnud selles mõttes, et arwatawasti sarnase laiaulatusliku kawaga meie metsade müümiseks, isearanis wäljamaa firmadele, wist küll mitte enam ette ei tulda. Mina arwan, et läbirääkimised selles asjas mitte mingisugust suuremat kasu ei annaks, waid ainult ajawiitmine oleksid. Sellepärast teen ettepaneku Riigikogule, järgmise päewakorra-punkti juurde üle minna lihtülemineku-wormeliga.

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Ipsberg'i poolt on esitatud järgmine ülemineku-wormel: „Riigikogu, ära kuulates läbirääkimisi Wabariigi Walitsuse wastamise puhul arupärimise peale erakorralise 6.200 tiinu suuruse metsalangi realiseerimise asjas läheb päewakorras edasi.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ülemineku-wormel wastu wõetud.

7. Riigiteenistus-seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Anderkopp**: Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette wastu wõtta riigiteenistuseseaduse lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt III lugemisel wastuwõetud kujul ühes järgmiste muudatustega; nimelt: parandus esimene, § 2 kolmas lõige: „mitte kauemaks kui kuueks kuuks,“ redaktsiooni komisjon paneb ette lugeda „kauemalt kuueks kuuks“, mis palju selgem.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Teine parandus: § 4 p. 4. on endine tekst „ametisse minna, millesse ta soowib astuda,“ redaktsiooni komisjon paneb ette redaktsiooniliselt selgema ja õigema teksti, „kuhu ta soowib astuda“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega

sega on parandus wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Kolmas parandus § 5 p. 2 oli „leppimise tõttu“, redaktsiooni komisjon paneb aga ette „leppimisel“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Neljas parandus: § 11 nimelt sõnad „üle wiia ... ameti peale“, mis germanism on, muuta „ametisse“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Wiies parandus: § 25, wiies lõige wõtta „erakorralistel vajadustel“ asemel „põhjustel“, mis kooskõlas paragrahwi eelmiste lõigetega.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Kuues parandus: § 26, neljas rida: alustada uus lause: „Riigiteenija on oma“ jne.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Seitsmes parandus: § 26 teises lõikes oli senni järgmine lause: „mis kuritegewuse ettepanekut sisaldas“, redaktsiooni komisjon paneb ette wastu wõtta „mis ettepanekut kuritegewuseks sisaldab.“

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Kahesjas parandus: § 29. b) wõtta endiste sõnade asemel „ $\frac{2}{3}$ osa teenistustasu suuruses“ „ $\frac{2}{3}$ teenistustasust“, mis keeleliselt õigem.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

sega on parandus wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Üheksas parandus: § 33. tuleb lugeda: „ainult otsekohese ülemuse“ asemel „ainult oma otsekohese ülemuse“, nimelt juurde panna „oma“, mis mõiste selgemaks teeb ja wahekorda lahendab.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Kümnes parandus: § 41 wastu wõtta järgmises uues redaktsioonis: „Ametisemäärav ülemus võib ajutiselt tagandada ametkohuste täitmise kuni kohtuotsuse seadusjõusse astumiseni või süüdistus- asja lõpetamiseni ametnikku, kes eeluurimise või kohtu alla on antud süüteo pärast, mille eest seaduses ettenähtud karistus on ühendatud ametisolemise õiguse kaotusega.“

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

8. Kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseadus — I lugemisel.

Riigikaitse komisjoni aruandja **H. Laretei**: Härrad rahwasaadikud! Kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseadusega tasume osa neid kohustusi, mis meie wõlgneme meie kaitsewäele ja selle juhtidele. Need materjaalsed soodustused ja kindlustused, mis meie selle seadusega anname, ei ole küll väga suured; nad ei küüni sarnasteni wanemates riikides; nad on piiratud meie algawa riigi ja wäikese rahwa majandusliku jõuga; kuid see materjaalne abi, ühenduses selle moraalse kindlustus- ja rahuldustundega, millise omandawad käesolewa seadusega meie sõjawäe juhid, annab neile uut jõudu, uut tahet ja wärsket hoogu kanda neid eriti raskeid kohustusi, mis neile peale panewad meie wäikese, alalisest hädaohust ähwardatud riigi kaitsenõuded.

Käesolewa seaduse esitamisel pean ma eriliselt rõhutama neid raskeid tingimusi, millistes tuleb töötada meie ohwitserkonnal:

Endise Wene riigi osana olles, selle rõhumist tundes, on meie seltskond harjunud sõjawäe ja sõjawäeteenistuse peale vaatama teatud etteheitwa halvaks-panuga. Elades kaasa endise Wene sõjawäe sõjalise ja moraalse languse, ei ole meie suutnud välja kiskuda enesest neid negatiivseid suhtumisi; ei ole neid täielikult suutnud kõrvaldada ka meie wabadussõja hiilgaw ajalugu ja meie ohwitserkonna teened selles sõjas. Ei ole meie suutnud sisendada endasse sõjawäeteenistuse mõistet, kui kohustust meie iseisewa riigi vastu, mida täita igapähele auks oleks. Meie praegusel ohwitserkonnal on ees suur ülesanne oma ülespidamisega, oma teenistusega, kõige oma intellektuaalse ja moraalse kvaliteediga välja juurida meie seltskonnast seda endise Wene mürgist pärandust.

Meie ülesanne on selleks tööks eeldused ja pind luua.

Ohwitserkonnal ei ole see kerge töö, sest meie väikesed olud on teda teenistuslikult väga rasketesse tingimustesse asetanud. Meie ei ole suutnud senni ohwitserkonna majanduslikku seisukorda sarnaseks teha, et ta võiks täiesti anduda oma wastutusrikkale ülesandele, muret tundmata oma homse eest.

Meie teenistuse liikuvus on niivõrd väikene ja aeglane, et võivad ette tulla juhtumised, kus ohwitser nii kaua ühel kohal peab teenima, et ta sellele kohale enam oma füüsiliste võimete poolest ei wasta. Oleks normaalne, et ohwitser teenib ühe koha peal nii kaua, kunni ta praktilised ja teoreetilised kogemused ja teadmised on omanud kõrgema koha jaoks, seda nõuab waimlise jõu ökonoomia; meil aga tuleb tal oodata, kunni kõrgem koht wabaneb, kuid kõrgema koha peal ei olegi wanem mees, kui ta ise. Meil on tulnud pärast sõda paigutada ohwitseri madalamatele kohtadele, mis sugugi loomulik ei ole. Seda teenistuse liikuvust on katsunud kiirendada ka pensioniseadus, niipalju kui seda tema ülesanne lubab.

Sõjawägi erineb teistest kodanikkudest mundriga ja on selletõttu iseäranis, nii öelda, silmade all ja nõuab sellepärast suuremat kvalifikatsiooni. Seltskond ise esitab talle suuremad nõudmised, kui teistele kodanikkudele.

Sarnastes teenistuslikkudes tingimustes olles, majanduslikult mitte küllalt kindlustatud, alalise hädaohu ähwardusel

närwepingutawat tööd tehes, on meie ohwitserkonna ülesanne mitte ainult oma kutsewääriliselt esineda, waid ka seltskonna waateid sõjawäe kohta wabastada neist wäärarwamistest, neist Wene ideoloogია kammitsaist, mis meil tuntawalt walitsemas.

Materjaalne kindlustus, mis käesolew seadus annab meie sõjawäejuhtidele nende wanuse, teenistuses töowõimetuks jäämise ja õnnetuste puhul, tunne, et ka tema perekond wiletsusse ei jää, see on tugewaks moraalseks toeks meie sõjawäejuhtidele nende töös, ja seda moraalselt tuge ootawad nad juba kaua.

Warem ei ole aga kahjuks saadud seda seadust esitada, sest ta pidi kooskõlla wiidama üldise pensioniseadusega, neis osades, mis ühtlased. Sellepärast tuli ära oodata, kunni riigi- ja omawalitsuse teenijate pensioniseadus vastu wõetakse. Riigikaitse komisjon on ka sellele alusele asunud ja on üldise osa ühtlustanud riigi- ja omawalitsuse teenijate pensioniseadusega. Erinemine on sündinud selles osas, mis puudutab sõjawäeteenistuse erilisi tingimisi. Siin on osutunud ka mõned põhimõttelikud lahkiminekud, mida ma siin kohuseks loen ette kanda.

Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioniseaduse väljatöötamisel on vastu wõetud põhimõte, et ei tule wahet teha pensioni suuruse wõi pensioni wäljateenimise aja määramisel töö raskuse järele. Sõjawäeteenistuse tingimused ei luba seda põhimõtet tarwitada, sest siin on töö raskuse mõju niivõrd suuresti erinew, et seda tähelepanuta jätta ei wõinud. Nii on tulnud wahet teha teenistuse wahel riwi- ja administratiivkohtadel; teenistuse wahel rahuajal ja sõjaajal; sõjaajal — wäerinna ja seljataguse teenistuse wahel. Wäeliikidest on pensioniaja wäljaarwamisel eraldatud ainult üks wäeliik: lennuvägi, kelle teenistuse tingimused nii rasked on, et seal teenijad wõrdlemisi ruttu füüsiliselt ruineeritakse. Selles osas on riigikaitse komisjon paranduse teinud, lugedes pensioniaja wäljaarwamisel neil aastatel, mil lendurid määratud aastalennu ära lennanud, 2 päewa 3-ks, kuna Wabariigi Walitsuse esitises 3 päewa 4-ks oli arwatud.

Meie pensioniseaduse teeb keerulisemaks asjaolu, et meie hiljuti loodud riik

oleme ja meie ohwitserid oma teenistuskäigus mitu etapi on läbi teinud: teenistuse Wene ajal, teenistuse okkupatsiooni ajal ja teenistuse Eesti vägedes ühes väikeste — wabatahtlikkude wõi sunnitud — wahedega ühe wõi teise teenistuse wahel. Siin on katsunud riigikaitse komisjon, olusid arwesse wõttes, neid igaihte hinnata.

Esirinda on asetatud teenistus meie wabadussõja ajal, arwates wäerinnal wiibimise aega 1 päew 3-ks. Wanemates sõdinud riikides on rahu- ja sõjaaegse teenistuse wahe normaalselt 1:2-he wastu hinnatud, kuid riigikaitse komisjon on asunud seisukohale, et meie sõjad, kui nad tulewad, samuti ka möödunud wabadussõda, on sõjad meie riikliku iselemise eest. Meil ei saa olla kaotust sõjas, ilma, et meie iseseiswus hukkuks ja meie wõit on ka ainult meie iseseiswus. Meil ei ole agressiivseid plaane, ja kui sõda tuleb, siis tuleb ta selleks, et meie riiki häwitada. Sellepärast on meie sõjad iseäranis rasked ja seda peame hindama. Samal põhjusel ei luge nud riigikaitse komisjon wõimalikuks wahet teha läinud wabadussõja ja tulewaste wahel, nagu seda tegi Wabariigi Walitsuse poolt esitatud eelnõu, waid wõttis ühed alused nii ühe kui teise jaoks.

Need on suuremad erine mised riigi ja omawalitsuse teenijate pensioniseadusest ja ka tähtsamad riigikaitse komisjoni poolt tehtud parandused. Wähemate juures saan ma ehk peatada teisel lugemisel.

Meie kaitsewägi, kes 1. detsembril üles näitas oma riigitruudust, oma organiseeritust ja oma walmisolekut riiki kaitsta, ootab seda seadust, see seadus tõstab meie kaitsewäe tugewust, selle seaduse wõlgname meie kaitsewäele.

Teen riigikaitse komisjoni nimel ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääl etatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei**: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise wahel mitte kolmepäewast waheaega pidada.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääl etatakse.) Nähtawa enamu-

sega on ettepanek wastu wõetud.

9. Riigi 1924. Rahaasjanduse aasta lisaelarwe nr. 3 — andja **A. Jürman**: I lugemisel. Austatud Riigikogu liikmed! Meil on moeks

saanud iga aasta lisaelarweid, peale hariliku eelarwe wastu wõtta. Täna wuue lisaelarwe nr. 3 on üks suurematest. Kui seda lisaelarwet waadata, siis selgub, et siin eelarwe suurendused, mis selle lisaelarwega läbi on wiidud, ulatavad õige suurtesse summadesse. Wabariigi Walitsuse poolt esitatud ja Riigikogu liigetele laialisaadetud lisaelarwe kaudu oli kulude suurendamine ette nähtud 522.344.200 marga suuruses ja vähendamisi 167.310.300 marga wõrra, nii et sellega absoluutne suurendamine lisaelarwe nr. 3-da põhjal oleks 355.333.900 marga wõrra. Kui see lisaelarwe Wabariigi Walitsuse poolt sel kujul oli esitatud ja rahaasjanduse komisjoni anti, siis tuli weel tagant järele muudatusi, mis uuesti muutsid neid summasid ja suurendasid nii vähendamise osa kui ka wäljamineku osa. Lõpuks komisjoni ettepaneku järele Riigikogule kujunes lisaelarwe kokkuwõetult järgmiseks. Üldse kulude suurendamine ulatab lisaelarwe kaudu 643.918.700 margani, vähendamine ulatab 172.805.600 margani. Sellega oleks absoluutne suurendamine eelarwes 471.113.100 marka.

Sellest näeme, et rahaasjanduse komisjonis olles on lisaelarwe lõpusummad suurenenud. Kui nüüd waadata üldiselt, millega see lisaelarwe suurendamine, wõi summade nõudmine lisaelarwes põhjendatud on, siis leiame, et siin ka õige suuri summasid ette tuleb, mis on põhjendatud sellega, et Riigikogu on wastawad seadused wastu wõtnud ja nende põhjal eelkrediidi määranud. Nii leiame meie, et eelkrediite on määratud, mis tingimata tulewad lisaelarwesse üles wõtta, järgmisi: 1) riigiteenijatele ühekordseks toetuseks 72.736.700 marka, 2) nowembrikuu kaitsewäelaste palkade maksmiseks 12.500.000 marka, 3) kaitsewäelastele detsembrikuu palkade maksmiseks ja jõulu lisatasu 41.200.000 marka, 4) wangide toetamiseks 7.000.000 marka, 5) politseiasutuste ülewälpidamiseks 157.587.800 marka. Nii et kokku ulataks summa, mida Riigikogu juba sea-

dustega on tarwilikuks teinud wälja maksta 291.024.500 marga peale. Sellest näeme, et ligi 300.000.000 marka on Riigikogu juba eelkrediite lubanud, mis nüüd lisaeelarwega lõpulikult tuli korraldada.

Aga kui meie edasi lehitseme lisaeelarwet, siis näeme, et on summasid tulnud wälja maksta õige rohkesti ka sellel alal, mis puutub arstiabisse, kantseleikuludesse, majanduslikkudesse kuludesse, ja isegi sõidu- ja weoabinõudesse. Siin peab ütlema, et lisaeelarwe arutamise puhul rahaasjanduse komisjonis tuli ilmsiks, et üksikud ministeeriumid ei ole senni weel küllalt tähele pannud ega arwestanud Riigikogu soovidega eelarwe arutamise puhul. Kui Riigikogu on eelarwe arutamise puhul üksikuid summasid maha kärpinud, kas sõidukulud wõi majanduslikka kulud, siis tegi ta seda täie teadmisega, tahtis seal kokku hoida ja soowis, et see kokkuhoidmine selles asjas peaks ka läbi wiidama üksikute walitsusasutuste juures. Aga nüüd selgus, et neid kokkuhoidmisi, mis Riigikogu täie teadmisega tegi, kui tema maha kärpis summasid, et mitte rohkem ei tohiks wälja anda, nii kui järelejäänud summa näitab, ministeeriumid mitte küllalt arwesse ei ole wõtnud, sest summasid on rohkem wälja antud, kui eelarwe seda lubas. Muidugi ei ole sarnane nähtus loomulik, sest kui üksikud ministeeriumid mitte arwesse ei wõta seda, mis Riigikogu eelarwe-komisjon eelarwes muudab, waid selle wastu oma tahtmise järele siiski summasid wälja annawad ka seal, kus seda teha ei tohi, muutub Riigikogu töö eelarwe alal asjata tööks. Kord peame meie niikaugele jõudma, et kus eelarwe wähenemine ette wõetakse, see siis selleks ka jääb.

Peale nende summade, mis ma siin ette kandsin, suurenes siis riigi lisaeelarwe 471.113.100 marga wõrra. Seda eelarwe suurendamist tahetakse katta aasta lõpuks riigikassasse tarwitamata jäänud summadega. Ollakse arwamisel, et meil iga aasta jääb osa eelarwes ettenähtud summasid riigikassasse sisse, ja neid ei anta mitte wälja. Nii oli möödäinud aastal see summa, mis krediitide sulgumisega aasta lõpuks riigikassasse tarwitamata jäi, aga eelarwes lubatud oli, üle 300.000.000 marga. Ka tänawu on loota, et paljud summad, mis eelarwes lubatud, aasta lõpuks wälja ei anta, ja et

see summa wõiks umbes samasuguseks kujuneda, kui praegu lisaeelarwe suurendamine, mis muidu oleks riigi eelarwe defitsiidi suurendamine, ja selle katmine nõuaks rahamärkide suurendamist, uute rahamärkide wäljaandmist. On loota, et käesolew lisaeelarwe uute rahamärkide wäljaandmist siiski esile ei too, waid seda lisaeelarwet wõime katta krediitide ülejääkidega riigikassas.

Ei wõi tähendamata jätta, et rahaasjanduse komisjonis tuli lisaeelarwe läbiwaatamise tööd teha pea kahe päewa jooksul, sest alles läinud reedel jõudis lisaeelarwe rahaasjanduse komisjoni ja laupäewasel koosolekul määrati ära alamkomisjonid ja saadi alles päepäewal tööle asuda. Teisipäewal tuli rahaasjanduse komisjonil lisaeelarwe juba wastu wõtta. See lühikene aeg ei lubanud pikemalt peatada küsimuste juures, mida lisaeelarwe kaudu tahetakse lahendada. Kuid üldiselt, nagu ma juba tähendasin, on siin tegemist suuremalt osalt summadega, mis wäga suurel määral juba seadustega lubatud on, ja sellepärast jõudis rahaasjanduse komisjon käesolewat lisaeelarwet kiirelt läbi waadates siiski otsusele, et lisaeelarwe tuleb rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud kujul wastu wõtta.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen Riigikogule ettepaneku riigi 1924. a. lisaeelarwe nr. 3 — I lugemisel wastu wõtta.

A. Jõeäär (sd.): Wäga lugupeetud härrad rahwasaadikud! Komisjoni aruandja tähendas juba nende iseäralikkude olude peale, milles rahaasjanduse komisjonil tegutseda tuli käesolewat lisaeelarwet läbi waadates. Nende mõne päewa jooksul, mis komisjonile töötamiseks määratud olid, oli täiesti wõimatu tungida wiimaste peensusteni, selles mõttes, kas kõik summad, mida käesolewa lisaeelarwega nõutakse, on küllalt põhjendatud wõi mitte. Minule näib, et käesolew lisaeelarwe ühes osas täiesti põhjendatud on ja nimelt selles osas, mis puutub politseiasutuste ülewälpdamise kuludesse 157 miljoni suuruses summas. Niisamuti on põhjendatud nõudmine riigiteenijatele ühekordse lisatoetuse andmiseks 72 miljoni suuruses, siis weel wangide toitmiseks määratud summa 7 miljonit, milleks Riigikogu nii kui seletuskirjas tähendatud ja nagu härradel rah-

wasaadikutel teada — lubanud on eelkrediite awada. Paratamata on ka wäljaminek selles osas, mis läheb kaitsewäe palkadeks 53 miljoni seitsmesaja tuhande marga suuruses, sest ka selle summa jaoks on Riigikogu poolt krediidid lubatud. Kuid suuremas osas, ülejääwates summades, wälja arwatud wast arstiabi-ja toetus 20 miljoni suuruses, leidub wäga palju sarnaseid summasid, mida Riigikogu lubada ei wõiks, sest need summad on peaasjalikult ülekulutused ja Riigikogu poolt kärbitud krediidid. Komisjoni aruandja tähendas wäga õieti, et ametkonnad ei ole arwestanud nende wähen- dustega, mida Riigikogu krediitides on ette wõtnud ja selletõttu meil selle küsi- muse juures pikemalt peatada ei ole waja. Mina tahaksin selle asjaolu peale tähelpanu juhtida, et ametkonnad rääki- mata sellest, et nad rahwaesituse tahtmi- sega ei ole arwestanud, peale selle ilma mingisuguse tungiwa wäjaduseta on roh- kem summasid wälja andnud ja nõu- awad nüüd lisakrediite ka neis eel- arwe-osades ja neis asjades, kus walitsus ise Riigikogult eelarwe esi- tamisel rohkem summasid nõudnud ei ole. Aeg ei luba mul kahjuks üksik- asjalisemalt nende summade juures peatada, ma wõtaksin ainult mõned sil- mapaistwamad suuremad summad. Wõ- taksin näiteks teedeministeeriumi raud- teedewalitsuse eelarwest kolm para- grahwi, § 67, 68 ja 69. Nende paragrah- wide järele nõutaw kogusumma ulatab üle 100 miljoni ja 100 miljonit on igatahes seda wäärt, et ta juures natukene pea- tada wõib.

§ 67 järele nõuti rongide liikumise ja kaubaweo jaoks Wabariigi Walitsuse poolt 170 miljoni ümber. Riigikogu wähen- das seda summat 4.320.000 marga wõrra, tä- hendab leidis tarwilikuks lubada umbes 166 miljonit. Selle nii selgelt wäljenda- tud rahwaesituse tahteawalduse peale on reageeritud sel teel, et Riigikogu poolt ette wõetud wähenduse peale waatamata lisa nõutakse weel 20.982.600 marka.

§ 68 järele, weerewate abinõude kor- rashoidmiseks, nõuti walitsuse poolt um- bes 174 miljonit. Sellest summast wä- hendas eelarwe-komisjon 1.072.000, määrates 173.054.000 marka, nüüd nõu- takse siin lisa 62.567.700 marka. Selle ühemiljonilise wähenamise asemel nõu- takse 62 korda nii palju miljonid juurde.

§ 69 järele, teede ja raudteede korras- hoidmiseks, mille summasid juba eel- arwe-komisjon suurendas 2 miljoni 870 tuhande marga wõrra, arwesse wõttes erakorralist lumesadu — nõutakse weel lisakrediiti 17.884.400 marka. Kolm pa- ragrahwi kokku, nagu ma juba tähenda- sin, nõuawad lisakrediiti 101.434.700 marka. Meie peame siin küsima, kas raudteewalitsusel on wõimalik selle paari nädala jooksul, mis weel aasta lõpuni jää- wad, seda summat, mida ta lisaelar- wega nõuab, weerewate abinõude ja teede korrashoidmiseks wälja anda. Ja kindel on, et tema seda summat nii lühi- kese aja jooksul ära tarwitada ei suuda. On aga see summa juba wälja antud, siis ei ole Riigikogul wõimalik midagi muud teha, kui tagantjärele sajamiljonilist sum- mat kas sanktsioneerida wõi tagasi lü- kata. Siis peaks küsima, kust on need summad saadud ja mida tuleb selleks ette wõtta, et sarnaseid nähtusi edaspidi enam ette ei tuleks. Põhjendustena, mis lisa- krediitide nõudmise juures ette tuuakse, leiame Wabariigi Walitsuse seletuskir- jas, et 23 miljonit marka olewat waja raudtee tegewuse tuntawa suurenduse tõttu. Kas siis ei olnud aasta algul mingit ülewaadet sellest, missugune tegewus meil aasta jooksul on? Ma kahtlen wäga, kuipalju tegewus, mis aasta jooksul ette oli nähtud, suurenenud on, wõrreldes sellega, mis eelarwes oli kalkuleeritud ja selle kokkuseadmisel aluseks wõetud. Raudteede sissetulekute arwel ei ole suurenemist mitte märgata. Iga tege- wusala suurenemine peaks ka wastawat mõju sissetulekute peale awaldama. Siin aga näeme, et 100 miljonit läheb rohkem wälja, kuna aga sissetulekutest seda mitte märgata ei ole. Olen kindel, et sar- nasel kombel summade lubamine, nagu siin tahetakse teedeministeeriumile lu- bada, ei ole otstarbekohane ja selle tõttu Riigikogu lisaelarwe teisel lugemisel wähemalt selles osas wastawad wähen- dus-ettepanekud wastu wõtab.

K. Tonkman (põl.): Austatud Riigi- kogu liikmed! Riigikogu poolt wastu- wõetud eelarwe käesolewa aasta kohta pidi Wabariigi Walitsusele selleks olema, et teda täita. Kui nüüd aasta lõpul lisa- eelarwe esitatakse, siis tuleb küll küsida, kas see on mingisugune eelarwe wõi midagi muud? Minu arwamise järele ei ole see eelarwe, waid Wabariigi Walit-

suse aruanne rahwaesitusele selleks, et rahwaesitus tagantjärele peab kinnitama neid väljaminekuid, mis Wabariigi Walitsus oma heaksarwamise järele wastu Riigikogu tahtmist välja on andnud. See ei ole mitte õige. Augustikuul, kui Riigikogu erakorraliselt kokku astus, seletas lahkunud rahaminister selgel sõnal, et Wabariigi Walitsus ei kawatse käesolewal aastal lisaelarwega esineda. Usun, et rahwaesitus ka sellel teadmisel ja arwamisel oli, et Wabariigi Walitsus majandusministri ettekannet teadma pidi ja selle järele käib. Nüüd tullakse üllatusseks niisuguste summadega Riigikogu ette ja nõutakse, et Riigikogu peab neid väljaantud summasid kinnitama. Rahaasjanduse komisjon lisaelarwet arutades, küsis iga üksiku ametasutuse ametniku käest, kuidas on nende summadega, mis nõutakse, kas need on välja andmata wõi on need juba välja antud. Wastuseks saadi, et summad suuremalt jaolt juba välja antud, ainult mõned on wormiliselt raamatusse kandmata, aga nendest üle ei pääse. See on täiesti lubamata, et Wabariigi Walitsus julges ilma rahwaesituse loata summasid välja anda ja tagantjärele rahwaesituse ette tulla, et rahwaesitus oma heakskiitmist annaks ja heaks kiidaks, mis walitsus on teinud. Tahaksin weel rohkem öelda, Riigikogu mäletab, et läinud aastal Riigikogu poolt mitmed soowiawaldused wastu wõeti ja muude hulgas ka tähendati peaaegu üksmeelselt, et maal postiolude korraldus wäga halb on. Eelarwesse wõeti 1 miljon marka üles, et maale 1000 postkasti üles seatakse, selleks, et post rahwale maal rohkem kättesaadaw oleks. Nüüd, riigi lisaelarwe arutamisel näeme, et teedeministerium 1 miljon marka seks otstarbeks välja andmata on jätnud. Posti peawalitsuse ülemalt lähemaid teateid pärides, wastati sealt, et rahaminister on wastawa krediidi sulgunud. Paistab wäga imelik, et rahaminister eriti selle summa kinni paneb, mida hädatarwilikult postiolude korraldamiseks waja, kuigi miljon marka wäga wäike summa, wõrreldes suure lisaelarwega, ja loodab sellest riigikassale suurt tulu. Kuid seal-samas lastakse ülekulutusi kümnete miljonite wiisi teha, ilma et rahaminister oleks küsinud, kas ta wõis seda teha, on toimetanud summadega ilma neid rahwaesituse ette kandmata. Sellest näeme, et eelmine Wabariigi Walitsus ei ole küllalt

täpne olnud riigi eelarwe korras neid summasid kulutama, mis talle on lubatud. See on täiesti lubamatu ja tulewikus ei tohiks sarnane nähtus mitte korduda.

Edasi, wõttis Riigikogu soowiawalduse wastu, et maal telefoniasutused peaksid õhtu kella 10-ni lahti olema, mis-sugune otsus jälle üksmeelselt nii eelarwe- kui ka alamkommissjonis wastu wõeti. Meie aga teame, et maal wastawat soowi mitte täidetud ei ole, waid osaliselt, kus 10 abonenti, on telefoniasutus õhtu kella 10-ni lahti, kus wähem, seal ei ole mitte. Posti peawalitsusest selle kohta teateid küsides, sain wastuseks, et ei ole wastawaid krediite, ei ole wõimalik ametnikkudele selle eest palka maksta. See wäike summa, mis just maaolude korraldamiseks tähtis, ei wiidud soowiawalduse kohasel mitte läbi. Kuid nende eelarwe-osade kohta, kus Riigikogu kindlasti on öelnud, et seal ei tohi rohkem tarwitada, on just ülekulutusi tehtud. Niisugune nähtus on täiesti lubamatu ja sellest peaks rahwaesitus oma järeldused tegema ja kindlasti eelarwe arutamisel nõudma, et ülekulutusi ei tohi olla. Edasi, kui Wabariigi Walitsus nägi, et tema eelarwega läbi ei tule, oleks pidanud lisaelarwega warem tulema, aga mitte wiimasel minutil. Nüüd muutub lisaelarwe arutamine nagu masindamiseks, kus 800 miljonit marka paari päewaga rahaasjanduse komisjonis läbi töötati ja wastu wõeti. Sarnane eelarwearutamise wiis ei ole mitte otstarbekohane.

J. Uibopuu (rhws.): Wäga lugupeetud rahwasaadikud! Mina teen mõned märkused lisaelarwe kohta, et seletusi saada aruandjalt, mille põhjal II lugemisel wõimalik oleks wastawaid parandusi teha. Esitatud lisaelarwet läbi waadates, eriti wähenamisosas, paistab minule silma riigi raudteewalitsuse poolt ametnikkude ja teenijate warustuse wähenamiseks arwatud kulud. Minu teada wõeti sisse Riigikogu poolt riigiametnikkude palgaseaduse osalise muutmise seadusega punkt, mille järele pidid saama raudtee jaamaülemate abid prii kütte, kõrteri ja walgustuse, samuti kui jaamaülemad. Tegelikus elus on aga teist rada käidud. Selle redaktsiooni juures on waieldud, ja siis on raudteewalitsus, selle asemele, et Riigikohtu poole selle seaduse seletamise asjus pöörata, pööranud riigi-

kassa poole. Riigikassa on seletanud, et tema selle seaduse juures on arwanud prii korterit, walgustust ja kütet anda ainult jaamaülematele. Kuna minu teada aga Riigikogu wastu wõttis selle seaduse selle arwamisega, et raudtee jaamaülematele, teemeistritele, hoonete ülewaatajatele ja nende abidele antakse ka, samuti kui jaamaülematele, prii korter, küte ja walgustus. Nüüd aga näen mina, et see summa 2.900.000, mis Riigikogu poolt just selleks otstarbeks sisse wõeti, vähendatakse.

Edasi on ette nähtud vähendamiseks § 44 — autasud ja ergutusrahad. — Wast täna esitasin mina küsimuse nende summade lahendamise asjus ja seal on ette nähtud, et raudteeteenijatele, alates rööpaseadjatest ja jaamawahtidest kunni jaamaülemateni, maksetakse teatud tasu kaupade wälja- ja sisselaadimise eest. Nüüd ei ole kahe aasta jooksul raudteeteenijad seda tasu saanud, kuigi wastawad määrused ja seadus seda ette näewad. Kerkib küsimus: mikspärast neid summased neile wälja ei antud ja tahe-takse eelarwest vähendamise teel kustutada.

Kui meie waatame vähendamisosa edasi, siis näeme, et vähendamisele on arwatud 10. miljonit marka teosade uuendamise ja korrashoidmise alal. Eelarwe-kommisjonis arutati see küsimus wäga põhjalikult läbi ja jõuti otsusele. et raudteeliinil Tapast kunni Walgani ei ole 1914. aastast saadik liipreid täiel ulatusel, nagu kord ja kohus, uuendatud. Isegi relside, see tähendab rööbastiku sidet ei ole täielikult wahetatud. Et meil teede korrashoidmise kulused Tapa ja Tartu liinil pärast seda, kui Kaareperas õnnetujuhtumine ette tuli, wõimalik on 10 miljoni wõrra vähendada, ei leia mina loomuliku olewat, weel enam siis, kui teisi mitte hädatarwilikka kulused suurendatakse. Edasi on ette nähtud sõjaministeeriumi sanitäär- ja klassiwagunite parandamise kulude vähendamine 500.000 marga suuruses. 23. augustil minu olles Walga tehastes, seletasid töölised, et nendele on arwatud nädalas 4 tööpäewa, kuna puudub krediit wagunite parandamiseks. Eelarwe-kommisjon aga mitte ühtegi penni selles osas ei kärpinud, waid andis selle summa täies ulatuses wagunite parandamiseks, teades, et see tarwilik on, et wagunid selle asemel, et seisawad, oma ülesannet wõiksid täita, see

tähendab, asuksid kaupadeweole, ja et tehastele töö andmise mõttes krediiti ei oleks pidanud vähendama.

Loomulik on, et meie peame oma wäljaminekuid asjakohaselt ära jaotama, et tema maksude näol meie rahwale ülejõu ei käiks, kuid sarnastel juhtumistel, kus hädatarwidus nõuab, et oleks tarwis neid ära kulutada, arwan mina, ei ole mitte otstarbekohane neid tarwitamata jätta.

Kui meie waatame kulude suurendamisi, siis pean tähendama, et möödunud aastal jooksis eelarwe-kommisjonist punase joonena läbi põhimõte, et kõiki neid kulused, mis mitte hädatarwilikud, tuleb kitsendada. Nüüd aga näeme teedeministeeriumi eelarwes § 4-das, et esituskulused tahetakse suurendada 196.500 marga wõrra, see on lihtsalt wõõraste wastuwõtmiseks jne. Ja kui nüüd selle peale tahetakse suurendada 196.500 marga wõrra, kuna aga hädatarwilikkude kulude juures hoopis teisel arwamisel on oldud, siis peab see summa kustutatama.

Eelkõneleja puudutas rongide liikumist ja sellepärast ei taha mina pikemalt selle juures peatada, waid tähendan ainult, et rongide liikumine on käesolewal aastal märksa wähenenud. Seletuskirjas toonitatakse aga, et selleks on tarwis kulude suurendamist.

Mis aga puutub teistesse osadesse, nagu weerewate abinõude korrashoiusse, siis wõiks nendega leppida. Meie teame, et eelarwe-aasta kestwusel juhtumised on olnud, näiteks Jõgewa juures, kus hulk wagunid rikuti, ja et selleks otstarbeks summad tarwilikud on.

Siis § 13 — materjaalide proowimised ja katsed ning tehniliste kawatsuste eeltööd, siin on ette nähtud suurendus 238.100 marka. Eelarwe-kommisjonis kaaluti see paragrahw põhjalikult läbi ja leiti, et isegi riigi raudteewalitsusel on oma keemik, kes ise katseid ja proowe peab tegema, seega ei leitud wõimaliku olewat rohkem kui 150 tuhat lubada, aga nüüd nõutakse üle juurde.

Neil põhjustel, kui ma lugupeetud aruandjalt seletuse saan, mis oli nende summade vähendamise wõi suurendamise põhjuseks, wõin ma teisel lugemisel wastawate parandustega esineda. Usun, et Riigikogu toetab seda osa, mis raudteeametnikkudele, see tähendab jaamaülema abidele, warustust ette näeb.

L. Johanson (sd.): Mõttetu on selle eelarwe juures praegu pikemalt peatada, sest nagu härra Tonkman õieti tähendas, ei ole see mitte eelarwe, waid on ainult tehtud kulude aruanne, mis sisaldab õige rohkesti seaduswastaseid ülekulutusi. Peale selle on ka see walitsus, kes seda lisaelarwet peaks kaitsma, lahkunud. Mille peale mina aga paari sõnaga tähelepanu tahan juhtida, on üks hoiataw nähtus, mis siit eelarwest wälja paistab. Kui teie eelarwe lahti lõõte, siis leiate igas ministeeriumis, ametkonnas ja osakonnas, et ei ole arstiabiandmise kuludega läbi tulnud. Igalpool nõutakse arstiabi- ja toetuse kulusid juurde. Millega on see seletataw? Alamkommisjonis kus mina töötasin, ja ka teistest ametkondadest kuulsin seletusi, et tänawu olewat haigete arw õige suur olnud ja on wäga rohkesti ette tulnud surmajuhtumisi, nende hulgas õige suur protsent tiisikushaigeid. Sellel nähtusel peawad oma põhjused olema. Ma arwan, et meie need põhjused ka üles leiame, kui waatame meie ametnikkude seisukorda. Meie ametnikud töötawad wäga halbades tingimustes. Ministeeriumide ruumid on kitsad ja tihti terwiswastased, nii nagu otse tüüpiliseks näiteks wõiks tuua töö- ja hoolekandeministeeriumi ruume, tähendab — selle ministeeriumi ruume, kes otsekohele on kohustatud ka terwishoiu nõudmiste järele walwama. Seda esiteks.

Teiseks, meie ametnikkude palgad on nii wäikesed, et nad ei suuda oma kodu tarwilikult sisse seada, ei suuda ka enesele tarwilikku ülespidamist lubada. Selle tagajärjel on tulnud eriti just sõjawäelaste keskel wäga rohkesti enesetapmisi ette. Aga selle tagajärjeks wõib ka seda kirjutada, et on tulnud wäga palju eelarwest üle kulutada arstiabi ja toetuse peale, sest seal, kus ei suudeta inimesele tarwilikka elutingimusi anda, seal tuleb kanda matmise ja arstimiskulusid. Ja see on, mis otse punase niidina läbi käib käesolewast eelarwest, see peaks ka hoiatawaks nähtuseks olema. Peaks ka tungiwalt nõudma, et uus walitsus uuel aastal sellele küsimusele pööraks tõsiselt tähelepanu ja ta arutamisele wõtaks.

Juhataja J. Tõnisson: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Ma tähendaksin lühidalt, et eelkõnelejad puuduta-

sid umbes neid küsimusi, mille peale ma juba alguses tähendasin, et lisaelarwes on summased, mis on tingitud Riigikogu poolt wastuwõetud eelkrediitide seadustega, aga on ka summased, mida on raske põhjendada, ja mida wõib olla Riigikogu oleks näinud, et neid suurendamisi ei oleks mitte ette tulnud. Aga meie seisame asjaolu ees, et need summad on juba ära tarwitatud ja Riigikogul tuleb tahes wõi tahtmata neid summased kinnitada tagant järele. Kuidas aga edaspidi tuleks teha, et rohkem ja täpsemalt kinni peetaks eelarwest, seda näitab tulewik, kui palju siin suudetakse piire panna. Kindel on, et siin kindlamalt tuleb piiri tõmmata just nende kulutamiste alal, mis ei ole ilmingimata tarwis, nagu majapidamise kulud, mis loomulikult ei tohiks üle minna ja mis peaks eelarwe piirides sündima.

Üksikute osade juures peatades, kõneles härra Jõeäär peajasalikult teedeministeeriumi eelarwe suurendamiste wastu, nimelt rongide liikumise ja kaubaweo osades. Härra Jõeäär'e arwates ei oleks selles osas tohtinud suurendamist ette tulla. Siin wõib aga seda rohkem. Need suurendamise summad on siiski kõigeenam põhjendatud kuna neist seletustest, mis teedeministeeriumi esitajad andsid, selgus, et raudteeliikumine on suurenenud ja wastawalt liikumisele on ka kulud suurenenud. See on enam-wähem põhjendatud.

Teiseks on härra Uibopuu poolt ette toodud, et teedeministeeriumi alal on vähendamine ette wõetud ametnikkude ja teenijate warustuse alal 2.900.000 mk. Härra Uibopuu arwab, et see on sündinud jaamaülemate abide priikorterite ja kütte arwel. Teedeministeeriumi esitajate seletuste järele on see ülejääk tulnud sellest, et neil ei olnud seaduslikku alust wälja anda rohkem ametnikkude ja teenijate warustuseks. (J. Uibopuu, rhsw.: Siin on seletuskirjas, et neil oli õigus!) kui nad senni on teinud ja see summa 2.900.000 mk. jääb üle. Kui juba Wabariigi Walitsuse esitajad seletawad, et wastaw summa üle jääb, siis ei ole mitte Riigikogu komisjonil, iseäranis rahaasjanduse komisjonil, mingit põhjust selleks, et siiski sundida Wabariigi Walitsust seda summat wälja andma. Kui mõned ametnikud leiawad, et neil seaduse ees on õigus saada warustust, siis on neil teed lahti seadusandlikus korras seda nõuda.

Mis puutub raudteede osade uuendamisesse, millest on ülejääki 10.000.000 m. siis oli jällegi rahaasjanduse komisjon seisukohal, et kui teedeministeerium ei ole seda summat senni välja andnud, siis on arusaadaw, et aasta lõpul, wiimane kuu on praegu käes, seda enam teha ei suudeta. Kui tarwilik on, siis wõib selle summa üles wõtta 1925. a. eelarwesse, kuid käesolewa aasta eelarwest tuleb see maha kustutada.

Mis puutub weel üksikasjadesse, siis ei taha ma nende juures I lugemisel mitte pikemalt peatada, sest nad tulewad II lugemisel kaalumisele ja wastuwõtmisele. Jään oma endise ettepaneku juurde, riigi 1924. a. lisaeelarwe nr. 3 — I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman**: Teen ettepaneku seaduseelnõu II lugemisele asuda ilma kolmepäewase waheajata I ja II lugemisel wahel.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

10. Põllutöõministeeriumi koosseisu muutmise seadus — I lugemisel. Üldkommissjoni aruandja **M. Martinson**: Nagu lugupeetud Riigikogu liikmed mäletawad, wõeti Riigikogu poolt käesolewa aasta eelarwe arutamisel wastu soowiawaldus, et maakonna metsaülemate instituut tuleks ära kaotada. Wastawalt sellele soowiawaldusele esitati Wabariigi Walitsuse poolt seaduseelnõu, millega maakonna metsaülemate instituut ära kaotatakse ja selle asemele ametisse seatakse 12 metsarewidenti. Tegelikult ongi juba põllutöõministeerium maakonna metsaülemate kantseleide likwideerimisele asunud, mida ta soowib käesolewal aastal, see on 1. jaanuariks lõpetada. Kas see talle terwes ulatuses korda läheb, seda ei tea weel ette öelda. Wõib olla, et tulewa aasta esimestel kuudel mõned metsaülemad weel tegutsewad, kuid siiski tuleks seadusega wahet teha, Wabariigi Walitsusele wõimalust andes tähendatud koosseisud täiesti maha kustutada, kuna aga

koosseisude kokkutõmbamise seadusega wõimalus oli neid kohti ainult wakantseks jätta. Üldkommissjonis wõeti seadus muutmata kujul wastu, nii nagu ta Wabariigi Walitsuse poolt esitati. Selle seadusega hoitakse kokku riigile kulusid ühe kuu kohta ligi 150.000 marka ning aastane kokkuhoidmine teeks välja ligemale 1.800.000 mk. Wõiks ju wast arwamisi ja waidlusi üles kerkida rewidentide suhtes, kes nüüd ametisse pannakse maakondade metsaülemate asemele. Maakonna metsaülemate kohused jaotatakse metsade peawalitsuse, metskondade metsaülemate wahel ära, mille juures üks osa kohuseid, mida kumbki neist täita ei saa, läheks uute rewidentide peale. Peaosa sellest tööst oleks osawõtmine komisjonidest esitajatena, kuhu keskkohast oleks raske esitajaid välja saata. Teiseks ülesandeks oleks metsarewidentidel järele waadata metskondade metsnikkude tegewust, rewideerida asjaajamist, kassasid ja olla seal kõrwal instruktoriteks niihästi kantselei korraldamise ja raamatupidamise juures, kui ka metsakultuuri alal. Oma metskondi läbi sõites peaksid nad alati juhtnõõre metsnikkudele ja teistele metsaametnikkudele andma. Tähendatud rewidente on ette nähtud 12. Kogu meie wabariigi metsad on 12 rewidenti wahel ära jaotatud nii, et ühe rewidenti peale tuleks 8 kunni 10 metskonda. Kus on hõredamad metsad, seal kunni 10, kus tihedamad — seal 8 ja 9 metskonda ühe rewidenti peale. Üldkommissjonis wõeti käesolew seadus, nagu ma juba tähendasin ilma waidlusteta wastu. Kui siin waidlused wõiksid tekkida rewidentide arwu juures, siis wõiks seda eelarwe arutamise puhul teha. Tähendatud seaduse peatülesanne on aga Wabariigi Walitsusele wõimaluse andmine maakonna metsaülemate asutuse täiesti ärakaotamiseks. Üldkommissjonis wõeti wastu ka soowiawaldus, et käesolew seadus ei oleks pretsedendiks tulewiku jaoks, et koosseise ei hakataks kokku tõmbama eriseadustega. Teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

O. Gustawson (is.): Eel kõige ei saanud ma aru aruandja wiimasest wäitest. Härra aruandja ütles, et üldkommissjonis olla leitud — koosseise ei tulla mitte nõnda kärpida, nagu käesolewal korral, waid seda tulla teha eriseadustega. Paljudatud ja Riigikogu liigetele laiali laota-

tud seletuskirjas aga väidetakse sootuks wastupidist. Sealt leiame: „wõeti wastu ka soowiawaldus, et see seadus ei saaks pretseedendiks, et koosseise ei hakataks eriseadustega vähendada.“ Teiste sõnadega — et koosseise ei vähendataks eriseadustega. Seda esiteks.

Teiseks ei ole minul päris selge, kuidas käesolewa seaduse ulatust mõista. Siin tekib otsekohe praktiline küsimus, kui asutakse riigi 1925. a. eelarwe arutamisele. Meil on koosseisud kindlaks määratud eelarwe korras. Siit järgneb, et neid ka muuta võib eelarwe korras. Muidu aga maksawad eelarwe kokkuseadmisel eriseadustes ettenähtud alused, mida eelarwe korras muuta ei saa. Wõtame näiteks palgaseaduse. Ei saa ühelegi ametnikule, kelle palk näiteks palgaseaduses Rooma numbritega märgitud astringus fikseeritud, määrata eelarwe korras suuremat palka kui seal ette nähtud. Samuti teame, et eelarwe korras võib päewa- ja sõiduraha määrata ainult päewa- ja sõiduraha seaduses määratud normide suuruses. Teiste sõnadega: eelarwe korras kõiki seadusi meie muuta ei saa. Siin tekibki küsimus: Kuidas käesolewat seadust mõista? Näiteks käesolewas seaduses ettenähtud 12 metsarewidenti. Need pannakse ametisse eriseadusega. 1925. a. eelarwet hakatakse arutama arwatawasti jaanuarikuul. Siin seisab alamkommissjon otsekohe küsimuse ees: Kas tema võib seda rewidentide arwu kärpida või suurendada, või ei või tema seda mitte? (K. Kornel, rhw.: Jah võib!) Kui käesolew seadus wõetakse wastu nii kui koosseisu seadus, mis põllutööministeeriumi koosseisu kindlaks fikseerib kogu 1925. aastaks, siis on päris kindel, et teie neid 12 rewidenti ega ühtegi kantseleiametnikkugi 1925. a. eelarwe korras maha tõmmata ei saa. (K. Kornel, rhw.: Võib küll!) Härra Kornel ütleb, et seda võib, kuid sarnased paljad ütelled on wähe põhjendatud. Minu arusaamise järgi tuleks sel puhul, kui enamuse kindel arwamine on sarnane, nagu härral Kornel'il, käesolewa seaduse seletuskirjas või seaduses endas see mõte otsekohe väljendada. Muidu on wäga palju põhjust arwata, et käesolewat seadust võib interpreteerida nõnda, nagu fikseeriks see põllutööministeeriumi koosseisu kogu 1925. aastaks. See tee oleks aga enam kui lubamatu. (W a h e l h ü e

J. Holberg'i, põl. poolt.) Härra Holberg! Ma juba tähendasin, et ei Teie ega keegi teine ei saa makswat ametnikkude palgaseadust muuta, samuti ka mitte päewa- ja sõidurahade seadust eelarwe korras. Üks on alus ja teine konsekwents, mis selt aluselt tõmmatakse. Sel teel aga hakata ministeeriumi koosseisu kindlaks määrama, nagu seda nüüd tehakse kahe päewa kestes, oleks kõik muu kui otstarbekohane ja lubataw. Enne kui käesolew seadus tahetakse wastu wõtta, tuleb kindlasti lahendada küsimus, kuidas seda seadust tuleb mõista ja millises ulatuses wõtta 1925. a. eelarwe suhtes.

Juhataja **J. Tõnisson**: Lõpu sõna on aruandjal.

Aruandja **M. Martinson**: Tahaksin ainult nii palju tähendada, et mina oma ettekandes wist eksisin. Üldkommissjoni poolt wastuwõetud soowiawaldus sisaldab mõtet, et koosseise ei hakataks eriseadustega tulewikus vähendada. Kui mina seda teisiti ütlesin, siis oli see eksitus.

Juhataja **J. Tõnisson**: Fakti- seks märkuseks on sõna rkl. Gustawson'il.

O. Gustawson (is.): Härra aruandja oma seletuses tähendas, et teist teed koosseisude vähendamiseks antud korras ei olla. Teine tee on aga siiski loodud riigiasutuste töökoondamise seadusega, mis wastu wõeti eelmise istungjärgu lõpul. See seadus wõimaldab kohad wakantseks jätta. Sedasama võib ka maakonna metsaülemate instituudi kaotamisel teha. Rewidente saab ametisse panna nii, nagu seda siimaani on tehtud: nad wõetakse ametisse 1925. a. algul wabapalgalistena ja pärast fikseeritakse nende kohad eelarwe korras.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **M. Martinson**: Et käesolew seaduseelnõu kiire iseloomuga, teen ettepaneku I ja II lugemise wahel kolmepäewalist waheaega mitte pidada.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

11. Wabamüügi apteekide awamise seadus — III lugemisel. Üldkommissjoni aruandja **R. Penno** (loeb): Wabamüügi apteekide awamise seadus.

O. Gustawson (is.): Wõttes sõna käesolewa seaduse pealkirja kohta, tahtsin ma teha mõned märkused käesolewa seaduse kohta üldse. Riigikogu wanematekogu koosolekul awaldas lugupeetud Riigikogu esimees härra Tõnisson arwamist, et riigi eelarwe-kommissjoni alamkommissjonide wäike koosseis soowitaw ei olla. . .

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun kõnelejat pealkirja juurde jääda, sest III lugemisel ei saa pealkirja juures üldmärkusi teha.

O. Gustawson (is.): Teha tahes wastawa sissejuhatuse, mõtlesin ma waid konstateerida, et mitte ainult wäikese koosseisu juures kartma peab augu päheraiumist komisjoni liigetele, waid et seesama häda waritsemas on ka suuremat koosseisu.

Tänahommikune Riigikogu koosolek on andnud tõhusa tunnistuse selle kohta, et mitte ainult alamkommissjoni, kus koosseis wõrdlemisi wäikene, waid kogu Riigikogu pleenumi wõidakse sarnaselt en-gross sisse töötada.

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun Riigikogu kohta mitte niisuguseid märkusi teha.

O. Gustawson (is.): Kogu tänase hommiku oleme wõinud meie näha, kuidas härrad apteekrite esitajad sõeluwad Riigikogu kuluaarides, nõõpividi hoides Riigikogu liikmeid, ning auku pähe raiuda püüdes — olla käesolewa seaduse wastu. Põllumeestekogude rühmas näikse apteekrite umbrohu seeme kukkunud olewat eriti wiljakalt soodsale pinnale.

Juhataja **J. Tõnisson**: Kõneleja, palun Teid jääda päewakorra juurde.

O. Gustawson (is.): Ma leian, neile püüetele, mis sihitud selleks, et käesolewat seadust tagasi lükata, peab Riigikogu ainult ühe seisukoha wastu seadma — käesolew seadus tuleb wastu wõtta. Muidu looksime meie enam kui hädaohtliku pretsedendi selles mõttes, et meie kogu seadusandluse asetaksime

enam kui kahtlasesse rippuwusesse palwerändamistest, mis kantud ei millestki muust, kui üksiku kildkonna aplastest kihiapetiitidest. Üksiku kitsa kildkonna huwi olgu üle üldsuse huwidest — sellele hüüdsõnale ei tohiks Riigikogu masti mängida.

Mis on käesolewa seaduseelnõu otsustarb? laiendada wabamüügi apteekide awamise õigust, seda andes peale linna- ja maakonnawalitsuste ka alewiwalitsustele ning haigekassadele. Ja see on kõik, mis härrad rohuteadlased marru ajanud. Kujutage ette, mis sinniks nende härrade ridades weel siis, kui tahetaks minna üle piiramata wabaapteekide süsteemi juurde üldse. Ja milliste jalataguste wõtetega ning mille nimel siin hoolimatult maadeldakse, seda osutab kõigeselgemalt terwishoiu peawalitsuse apteegijaoskonna juhataja Rudolf Wallner'i awalik wastus Riigikogu liikmele L. Johanson'ile.

Härra Wallner ei pörka tagasi tõendamast, nagu oleks käesolew seadus wälja töötatud ja Riigikogule esitatud ministeeriumi juhi ja walitsuse osawõtmiseta. Ma naelutan kinni selle fakti, kui esimese sarnase juhtumise, kus alluw ametnik intrigeerib ja insinueerib ministri ja Wabariigi Walitsuse arwel. Siia maani on see olnud nõnda, et terwishoiu peawalitsus on allunud töö-hoolekandeministrile. Nüüd ei tea ma mitte, kas see weel on nõnda wõi ümberpöördukt. Samuti on nüüd põhjust arwata, et on muutunud seaduseelnõude esitamise kord Riigikogule. Makswa põhiseaduse § 60 punkt 6 põhjal esitab Wabariigi Walitsus seaduseelnõud Riigikogule. (M. Juhkam, tõer.: Asjata tõite põhiseaduse sisse.) Nüüd wäidab aga härra Wallner awalikult, et käesolew seadus olla esitatud Riigikogule walitsuse osawõtmiseta. Teiste sõnadega — risti wastukäiwal teel. Mul on siiski põhjust uskuda, et siin tõepoolest ei ole rikutud põhiseadust, waid et härra Wallner on kaotanud tasakaalu ja räägib teadlikult ebatõtt, et segada wett.

Ja mille nimel siis nõnda hoolimatult ning wahendid walimatult lüüakse. Lugege seda samast awalikust wastusest: Härra Wallner uhkustab lausa: „Terwe minu tegewus oli sihitud makswa seaduse ja meie rohuteadlastest kaaskodanikkude õiguse kaitseks“. Nõnda siis: makswa seaduse ja

rohuteadlaste kaitse. Ja muud ei midagi. Ma arwan: kui apteegijaoskonna juhataja awalikult tõendab, et tal kui apteegijaoskonna juhatajal üldse muid ülesandeid ega huwisid ei ole, siis on ta alla kirjutanud, kas kogu apteegijaoskonna surmaotsusele, wõi vähemalt iseenda ametist lahkumise otsusele. Terwishoiu peawalitsuse apteegijaoskond ei ole tõepoolest mitte loodud selleks, et ta kaitseks waid rohuteadlaste huwisid. See jaoskond on selleks, et arstimiswahendid teha kättesaadawaks laialistele rahwahulkadele, arendades ja täiendades apteekidewõrku ning hoolitsedes arstimiswahendite headuse ning odawuse eest. See jaoskond peab töötama üldsuse, ent mitte kitsa kildkonna huwides.

Härra Wallner aga konstateerib konsekwentselt: „Kuna wabamüügi apteek juba normikohaselt riigis olemas on ja nende juurdeasutamine nii praegused kui uued apteegid kiratsemapaneb.“

Ühte ei saa salata: selge on see seisukoht — ei üht ainustki wabamüügi apteeki enam. Ma arwan aga, et samaselge peaks olema — apteegiosakonna juhatajale peaks härra töö-hoolekandeminister tõsiselt meelde tuletama tema peale langewaid ülesandeid. Lubatagu mind otsekohe konstateerida: apteegiosakonna juhataja, kes meie praeguse puuduliku ja algelise apteegiwõrgu loeb ideaalseks, ei ole tõesti mitte oma kohal. Selle osakonna eesotsas peab seisma mees, kes kaitseb mitte ainult oma kaaskodanikkudest rohuteadlaste waid laialdaste rahwahulkade terwishoidlikka huwe. (L. Johanson, sd.: Ega rohuteadlasi ei kaitsegi.)

Tulles käesolewa seaduse waieldawa osa juurde sisuliselt, ei leia mina ühtki mõistlikku põhjust, mis wõiks kõneleda wabamüügi apteekide awamise õiguse andmise wastu haigekassadele ja aleriwalitsustele. Härra Martinson tegi II lugemisel ettepaneku, käesolewa seaduse § 5 wõtta wastu endisel kujul. Lubatagu otsekoheaselt öelda, et see oleks wee kandmine sõelaga. Sel korral ei oleks üldse waja oluud raisata ei aega ega raha alamkomisjonis, üldkomisjonis ega Riigikogu pleenumis, kui tahetakse jääda makswa korra juurde, kus wabamüügi apteekide awamise õigus on ühelt poolt

linna- ja maakonna omawalitsustel ja teiselt poolt rohuteadlastel. Juba sellega, et üldkomisjon, samuti Riigikogu, on II lugemisel wastu wõtnud käesolewa seaduse, on tõendatud, et praegune kord tahab täiendamist selles mõttes, et wabamüügi apteekide awamine tuleb seada laiemale alusele, kui see siimaani on olnud. Üldkomisjoni ja Riigikogu pleenumi enamus on leidnud: Tuleb anda wabamüügi apteekide awamise õigus haigekassadele, ja niikaua, kui ei ole paremalt poolt toodud ühtki mõistlikku wastuwäidet, mis näitaks, et see põhimõte osutub wääriks, niikaua arwan mina, ei ole wähe- matki põhjust endist seisukohta rewideerida. Peaasi on see, et haigekassadele, kes nii-kui-nii suuri summasid kulutawad oma liigetele arstimiswahendid muretsedes, tuleb wõimaldada oma wabamüügi apteekide awamine. Kõigepõlewam on küsimus Tallinnas. Sellest on kõnelenud pikemalt Riigikogu liige Jõeäär. Ma ei taha sellejuures enam peatuda. Mina toetan käesolewa seaduse, eriti aga §§ 5 ja 6 wastuwõtmist sarnasena, nagu nad wastu wõetud II lugemisel.

E. Weberman (rhwsw.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minule näib, et selle seaduse arutamise puhul on mitmesugused lahkarwamised tekkinud, wõib olla sellepärast, et on praeguse seaduse esitamisega mõistetud apteekide priwileegiumide ärakaotamist, mida aga sugugi ei ole. (Wahelhüüe L. Johanson'i, sd.: poolt.) Mina olen ka selle poolt, et priwileegiume wõiks ära kaotada, kuid siis oleks pidanud tulema wastawa ettepanekuga II lugemisel. Niikaua kui meil maksmas on see kord, et apteekide awada wõib ainult teatud proportsioonis elanikkude arwuga, niikaua on tegelikult sarnane asjaolu maksew, et wastawa erihariduse saanud ja wastawa staashiga rohuteadlased wõiwad saada õiguse wanuse staashi järjekorras iseseiswalt oma erialal tegutseda. Sest kui arst on oma erihariduse saanud, kui adwokaat on omale staashi muretsenud, wõib tema oma kabinetit awada ja oma erialal tegutseda; rohuteadlased aga seda makswa korra järele mitte ei wõi.

Kui siis tõstetakse üles küsimus, et priwileegiumi süsteem ära kaoks, siis wõiwad selleks oma põhjendused olla.

On riike, kus need priwileegiumid maksawad ja on ka riike, kus nad mitte ei maksa. Igalpool on oma pahed, ja praegu ei oleks aeg selle juures peatuda, kuid ei saa selle seaduse lll lugemise puhul rääkida priwileegiumide kaotamisest. Priwileegiumid jääwad maksta endisel wiisil, kuid selle wahega, et teie annate mingisugustele kolmandatele organisatsioonidele priwileegiumide eesõigused. Kui teie wõtate rohuteadlastelt lootusegi ära, et nemad kunagi wõiksid iseseiswalt töötada ja niisama wabalt tegutseda, kui seda saab arst wastawa erihariduse ja staashiga, et tema mingi siis haigekassa apteeki teenijaks oma staashi peale waatamata, siis ei ole see sugugi õige. Kui sarnased wõimalused, — awada wabamüügi apteek, — on antud omawalitsuste asutustele ja alewiwalitsustele, siis on see tõesti arusaadaw, mille wastu ei saa kuidagi rääkida. Kuid misjaoks on tarwis teistele organisatsioonidele wabamüügi apteeki priwileegiumide süsteemi juures, see jääb täiesti selguse tuks.

Sellepärast pooldan mina seda seisukohta, et omawalitsuse asutustele tuleb wõimalus anda apteek awada, aga teistele organisatsioonidele mitte, sest see oleks täiesti sellel erialal tegutsewate eriteadlaste takistamine iseseiswalt töötada erialal — niikaua kui priwileegiumid makswad on.

Teine küsimus, mis sel puhul minus tõstis inestust on äranud, on see isiklik kallaletungimine kellegi riigiametniku wastu, kes on oma erialal mitte ainult Eestis waid ka wäljaspool Eestit lugupeetud ja tuntud isik ja Eesti nimele on ainult au teinud. Mina räägin lugupeetud prowiisor Wallner'ist. Tema sattus erilise pealetungimise alla. (L. Johanson, sd.: See mees peab lendama oma kohalt!) Mina leian, härra Johanson, et ei ole rahwasaadiku kohus üksikuid riigiametnikka lendama panna. Meie wõime rääkida walitsuse juhtidest ja ministritest.

Juhataja **J. Tõnisson**: Ametnikkude lahtilaskmine wõi ametisse panemine ei ole praegu päwakorras.

E. Weberman (rhws.): Wahelhüüdega tõstetakse see küsimus üles. Mina leian, et see ei tohiks arutamisele tulla, kas üksikud ametnikud „lendama“ wõi paigale jääma peawad. Mis puutub

prowiisor Wallner'i ülesastumisse awaliku kirjaga tänases „Päewalehes“, siis minu arusaamise järele on see esitatud härra Johanson'i suhtes palju korrektsemalt, kui härra Johanson'i kallaletungimine Riigikogu kõnetoolilt. (L. Johanson, sd.: Teie pidage minust oma suu kinni!)

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun rkl. Johanson'i mitte niisuguses toonis kõneleda.

E. Weberman (rhws.): Meie ei saa tõsise konkreetse ja eriküsimuse juures seisukohtadele jõuda, kui meie selle juures üksikute isikute, üksikute ametnikkude kallale kippuma hakkame, ja sel puhel terawaid sõnu hakkame tarwitama, sest asi ei ripu ju sellest ära. Mina ei tea, kuidas härra Wallner'i ametit nimetatakse, kuid igatahes on tema wist mingisuguse osakonna, wist apteegiosakonna juhataja. Praeguse küsimuse arutamine ja sellest seisukohtade wõtmine ei ripu sellest ära, kas on seal see wõi teine isik ametis ja sellepärast peaksid need pealetungimised, kui ka terawad märkused, ära jääma. Laseme ametnikka rahulikult töötada ja wõtame seadusandlikus asutuses, parlamendis, seisukohad selle järele, kuipalju meie ühe wõi teise walitsuse juhiga päri wõi mittepäri wõiksime olla.

Kui leitakse, et selles küsimuses tuleb asuda seisukohale, et priwileegiumid ära kaotada, siis nagu ma alguses ütlesin, on see seisukoht, mida mina isiklikult pooldasin, kuid mille wastu ka eriringkondadest wastuwäiteid ette tuuakse.

Mulle näib, et see priwileegiumide süsteem, mis meie Wenemaa eeskujul oleme sisse seadnud meie oludele, kui kaugeltki enamkultuurilisel maale kui Wenemaa oli, et see süsteem meie oludele ei wasta. Kuid ei saa priwileegiumi süsteemist kinni pidada ja mõnel puhul neist ära öelda. Ma tähendan, et sellega wõtate wahematelt eriteadlastelt, kes oma eluaja sel alal on tegutsenud, kellel wastaw staash ja wastaw teaduslik kraad olemas, nagu magistritel on, wõimaluse ära iseseiswalt oma erialal tegutseda. Selle poole ei peaks mitte püüdma. Sellepärast arwan mina, et teatud muudatused seaduses wõib wastu wõtta, kuid need tulewad kolmandal lugemisel teha nii wiienda kui ka mõne teise paragrahwi juures, mis sisuliselt sellega seotud on.

Juhataja **J. Tõnisson**: Riigikogu on kaks tundi töötanud, sellepärast kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 12.10 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 12.35 min.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Holberg**.

Juhataja **J. Tõnisson**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Portfellita minister **K. Ast**: Austatud härrad Riigikogu liikmed! Arutamiselolew seaduseelnõu on üldkommisjonis läbiwaatamisel olnud ja on seal väga põhjalikku arutamist leidnud. Üldkommisjoni olid kutsutud ka wastawate kutseorganisatsioonide esitajad oma arwami awaldama, nii et nad selle seaduse wäljatõtamisest osa wõtsid. Teiseks esitati seaduseelnõu, nagu teie teate, endise Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule ja nagu mul kindlatest allikatest teada, wõtsid seaduseelnõu wäljatõtamisest osa ka terwishoiu osakonna juhtiwad tegelased, isegi seletuskiri on alla kirjutatud terwishoiu peawalitsuse juhataja härra Mõttus'e poolt. Samuti oli enne, kui seaduseelnõu wälja töötati, tööhoolekandeministeriumis wastaw nõupidamine korraldatud, millest apteegipidajate organisatsioonide samuti ka farmatsöitide ühisuse esitaja osa wõttis. Nii et see seaduseelnõu ei ole kuidagi wiisi kogemata Riigikogule antud, ei ole mitte muu seas ja juhtumisi esitatud, waid enne, kui eelmine Wabariigi Walitsus tarwilikuks pidas selle seaduseelnõuga Riigikogu ees esineda, on kõik wastawad sammud astutud ja tarwilik informatsioon kogutud. Sellepärast wõiksime küll rahuliku südamega öelda, et see seaduseelnõu on läbi töötatud, läbi mõeldud ja põhjalikult küps.

Üldkommisjoni liikmena oli minul ka isiklikult wõimalik sellesse seaduseelnõusse süweneda ja peab ütleva, et asjata kõneldakse eelnõu puhul eesõiguste kärpimisest. Õigus on see, et meil endiste seaduste järele oli apteekide awamiseks kindel wõrk ette nähtud wahekorras rahwa arwuga wõi elanikkude arwuga seal, kus apteek awatakse. Selle korralduse juures ei wõinud apteekide wõrk

liiga suureks kaswada ja monopoolne õigus apteekide awamisel oli farmatsöitidel; kuid see monopoolne õigus ei ole mitte tänapäewani edasi kestnud, waid ka suurematele omawalitsustele oli õigus antud apteeke awada. Seda õigust on kasutanud heade tagajärgedega Tallinna ja Tartu linnad. (K. K o r n e l, rhw.: W õ r r u s o n e s i m e n e !) Wõib olla ka mujal, ma ei tea seda mitte. Nii on sellesse monopooli õigusesse, mis rohuteadlastel enne oli, juba mõra sisse löödud. Nende õigus, mis on tingitud erioskusest ja haridusest, jääb ka käesolewa seaduseelnõu järele alles. Apteegi awamiseks antakse küll suuremad wõimalused, aga apteeki juhatada wõib ainult, nii nagu see sennistes seadustes nii oli ette nähtud, wäljaõppinud ja diplomeeritud prowiisor. Omawalitsuse asutused ja haigekassad, kellele käesolewa seaduseelnõu järele tuleks õigus apteegi awamiseks anda, saawad endale ainult apteegi awamise õigused, kuna juhatajate kohta jääwad endised seadused ja määrused maksma. Nii on rohuteadlaste ja prowiisorite huwid, mis järgnewad nende eriharidusest, ka käesolewa seaduseelnõu juures kaitstud. Selles mõttes wõib muidugi öelda, et siin teatud priwileegium maksab, kuid sarnane priwileegium on tingitud tarwilikudest asjaoludest, niisamuti nagu näiteks keegi muu ei wõi inimesi arstida ja selleks retsepte kirjutada, kui diplomeeritud arst. Aga et omawalitsuste õigus, mida käesolew seaduseelnõu apteekide awamise korra kohta laiendaks, tarwilik õigus on, selle kohta ei tohiks enam waidlusi olla. Seaduseelnõu peale tulebki waadata otstarbekohasuse seisukohalt. Kas on otstarbekohane apteekide awamise õigust laiemale alusele seada? Nüüd, kus omawalitsuste poolt terwe rida, arwu poolest küll mitte suur, apteeka awatud on, näitab praktika, et sarnane õiguse suurendamine wäga häid tagajärgi on andnud. Ma arwan, et härrad Riigikogu liikmed teawad, et apteegirohtude hindades tuntaw wahe seisab omawalitsuste poolt awatud apteekides ja eraapteekides. Kui suur see wahe protsentuaalselt wõiks olla, seda wõiks öelda wast inimene, kes apteegiasjale lähemal seisab ja seda küsimust detailides tunneb. Üldiselt on aga lugu küll nii, et iseäranis nende rohtude juures, mida kutsutakse patenteeritud rohtudeks, — rohud, mida mitte apteekides segada ei tule, waid mis

walmisproduktina müügile lähewad, — olewat hinnawahe 30—50%. Mispärast see nõnda on, seda ei ole mitte raske aimata ja nimelt sellepärast, et endise seaduse järele, kus apteekide wõrk prowiiisorite monopoolseks waldamiseks oli antud, kus igasugune konkurents rohuhinna määramisel puudus, need hinnad ainuüksi apteegiomanikkude tujust olenesid. Omawalitsuse asutused oma apteekisid awades ja mitte taga ajades kasusaamise sihte, waid sootu teisi, nagu rohtude kättesaamist haigetele odawamaks teha, wõisid oma apteekides müüdawate rohtude hinna teistel kalkulatsioonidel määrata. Aga et omawalitsuse apteeke praegu ikka weel wähe on, siis ei ole see suutnud mõju awaldada eraapteekide rohuhindade peale. Aga kindel on, et kui omawalitsuste õigust apteekide awamiseks hõlbustatakse wõi suurendatakse, siis kahtlemata ka omawalitsuste apteeke juurde tuleb, nende arw kaswab, ja et siis omawalitsuste poolt awatud apteekidel võimalus on wõistluse teel mõjuda eraapteekides müüdawa rohu hinna peale. Ja selles mõttes on see õigus, mida käesolew seaduseelnõu omawalitsustele anda tahab, — siin on arwatud nende õiguste osalisteks ka alewiwalitsused, — kõigiti kasulik kodanikkudele ja kõigile haigetele, kellel tuleb arsti poole pöörata ja kes rohtusid tarwitawad.

Mis nüüd eraldi puutub weel haigekassa õigustesse apteeke awada, siis on ka see kõigiti praktilistest wadjadustest tingitud. Haigekassad annawad wäga suurele hulgale inimestele arstlikku abi. Ja kui see nüüd nii on, kui haigekassade klientide arw wiimastel aastatel wäga suureks on kaswanud, siis ei ole mingit mõistlikku põhjust selleks, et takistada haigekassasid oma apteeke pidamast. Muidugi wõib, nagu mõnelt poolt soowitad on, haigekassade õigusi ainult niwõrd laiendada, et nemad oma ambulatooriumi juures koduse apteegi awaksid. Aga milleks sarnane kitsendus siis tarwilik on? Sellega ei saadaks mitte midagi kätte. Sarnased ambulatooriumide juures awatawad apteegid, nagu mitmel pool oleme wõinud tähele panna, olid puudulikud apteegid ainult koduseks tarwitamiseks, ja seal ei saada kaugeltki mitte kõiki rohtusid pidada, mida moodne arstiteadus tarwilikuks on teinud, sest et klientide arw wäike on. On ju suur arw sarnaseid arstirohtusid, mida wäga wähe

tarwitatakse, aga mis igas korralikus apteegis olema peawad. Kui nüüd aga ainult koduseks tarwitamiseks apteek awada, siis on raske kõiki rohtusid seal hoida, sest rohud wananewad, kui nemad apteegis seisawad. Ja siis oleks ikkagi wäga paljud haigekassade abitarwitajad sunnitud eraapteekidest wõi linnaapteekidest, kus need awatud on, endale rohtu ostma. Niisugune kitsendus ei ole mitte millegagi tingitud. Kui erainimestel õigus on apteeke awada, siis peaks ometi niisugusel organisatsioonil, kes ellu on kutsutud selleks, et inimestele arstlikku abi anda, ammugi sarnane õigus olema, liiatigi, kui silmas pidada, et abitarwitajate hulk haigekassades wäga suureks on kaswanud. Ja see ei ole ju mingi erilise suure eesõiguse andmine haigekassadele, sest ega haigekassad ei saa oma apteeke awada teistsugustel tingimistel, kui omawalitsustele kohuseks on pandud. See tähendab, ka haigekassade käes olewad ja haigekassade poolt awatawad apteegid peawad juhitud olema elukutseliste prowiiisorite poolt. Nii et ainult otstarbekohasus dikteerib ette selle nõude, et haigekassasid rahuldada õiguse poolt oma apteekisid awada.

Kahjuks ei ole praegusel Wabariigi Walitsusel mingit wõimalust olnud käesolewas asjas seisukohta wõtta, ega ei ole minul mingisugust õigust Wabariigi Walitsuse nimel arwamist awaldada. Kuid üldiselt wõib siiski arwata, kuna kontinuiteet töö-hoolekandeministriumi juhtimises edasi on kestnud, ja kuna see seaduseelnõu endise walitsuse poolt oli walmistatud ja selle seaduseelnõu walmistamise eel kõik tarwilikud sammud seltskondlikkude ja wastawate kutseühisuste arwamiste saawutamiseks tehtud, — et ka praegusel Wabariigi Walitsusel selle seaduseelnõu wastuwõtmise vastu mitte midagi olla ei wõiks. Kuid peasi on ikkagi, et käesolew seaduseelnõu, mis laiendab omawalitsuste õigust apteekide awamisel, ja mis selle õiguse ka haigekassadele annab, on tingitud puhtpraktilisest wadjadusest ja aitab selleks kaasa, et rohuhindad turul alaneksid, loomulikumaks wõi normaalsemaks muutuksid. Ja kui see nii on, siis ei peaks härradel Riigikogu liigetel mingit põhjust olema selle seaduse vastu seista, sest ka elukutseliste rohuteadlaste huwisid see seadus mitte ei riwa. Kõik need õigused, mis järgnewad eriteadusest ene-

sest, jääwad apteekritele ja prowiisoritele alles. Ainult monopoolne õigus, et üks prowiisorid woiwad apteeke awada, ainult sellesse õigusesse lüüakse wäike pragu. Kuid ma pean tähendama, et üldkommisjon, kus see seadus arutamisel oli, arwas oma enamuses — kuigi wõimalikuks ei peetud sellesse seadusesse seda üles wõtta, — et meie tulewikus ilmtin-gimata sammume wabaapteekide korraldamise poole, ja see meie rahwa praeguse kultuurilise seisukorra juures ja ka meie rohuteadlaste arwu juures wõimalik on. Niisugune näis igatahes olewat üldkommisjoni liigete enamuse arwamine, kui tulewiku tendents tõesti sarnane on, et meie wabaapteekide korra poole sammume, siis on käesolew seaduseelnõu ainult üheks algatawaks sammuks, mida tulewikus edasi wõidaks arendada.

Juhataja **J. Tõnisson:** Wäljaspool järjekorda on sõna aruandjal.

Aruandja **R. Penno:** Mina pean lugupeetud Riigikogu liigete tähelpanu järgmiste asjaolude peale juhtima. Esiteks, nagu juurdelisatud materjaalist

nõu wastu waielda rohuteadlaste huwide seisukohalt. Kuidas rohuteadlased ise seda seadust hindawad, wälja arwatud muidugi apteekide omanikud, — apteegiomanikka on aga piiratud arwul olemas, — selle kohta on ka minul dokumendid olemas, millest wõiksin ette kanda järgmist:

„Rohuteadlaste-päewa protesti puhul haigekassadele ja alewiwalitsustele wabamüügi apteekide awamise luba andmise kohta on meil järgmist öelda:

Kui see seadus kellegi huwisid puudutab, siis ainult apteegiomanikkude huwisid. Mis puutub elanikkude huwidesse, siis on need igatahes seda enam kaitsitud, mida laiem seltskondlikkude asutuste apteekide wõrk, kus rohkem loaalsust tarwitajate huwide wastu.

Et rohuteadlaste-päew asjast numbri teeb, on seletataw sellega, et päew täielikult apteegiomanikkude mõju all oli. Päew oli kokku kutsutud Tartus detsembri keskpaigas, kus suurem osa rohuteadlasi juba sealt õppetöö waheajaks lahkunud olid, apteekritele ülekaalu jättes. Tallinnast, kus suur hulk teeniiaid

surma puhul kindlustatud. Tähendab, neil on töötingimused palju paremad kui teistel eraapteekides. Sellepärast ei wõiks siin juttugi olla, et käesolew seadus käiks rohuteadlaste huwide wastu. Seaduse wastu on ainult ärimehed, ja iseäranis need üksikud ärimehed, kes on üle terve maa laiali ajanud oma äride harud. Üks sarnane ärimees asub Tartus, temal on ka Tallinnas ettewõtted, temal on ladu, kust ta neid apteeka warustab oma rohtudega, kes ise rohtusid ei saa nii suurel määral muretseda. Niisugused ärimehed on selle seaduse wastu, ja et nemad seda just on, seda nägin mina eile, nägin ka täna, kuidas nemad siin Riigikogu liigete keskel liikusid ja kihutustööd tegid.

Juhataja **J. Tõnisson**: Fakti- seks märkuseks on sõna rkl. Amberg'il.

O. Amberg (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Käesolew seaduseelnõu töötati töö-hoolekandeministeeriumi poolt läinud aasta sügisel wälja, kui mina töö-hoolekandeministriks olin. Seaduse poolt oli sel ajal ka terwishoiu peawalitsuse ülem dr. Möttus, kuna härra Wallner selle seaduse wastu oli. Oma awalikus kirjas rkl. Johanson'ile on aga härra Wallner muuseas tõendada püüdnud, nagu oleks see seaduseelnõu ilma tema ja arwatawasti ka ministeeriumi ja walitsuse osawõtmiseta wälja töötatud ja Riigikogule ette pandud. See tõendus härra Wallner'i poolt, nagu oleks see seaduseelnõu ilma ministeeriumi juhi ja walitsuse osawõtmiseta wälja töötatud — ei wasta tõele. Ümberpöörduvalt, mina kui ministeeriumi selleaegne juht, ja ka terwishoiu peawalitsuse ülem, olime selle seaduseelnõu poolt ja ta esitati Wabariigi Walitsusele seaduslikus korras, kiideti seal heaks ja esitati selleaegse Riigiwanema härra K. Päts'i ja riigisekretääri härra Terras'e allkirjadega Riigikogule.

Juhataja **J. Tõnisson**: Lõpu-sõna on aruandjal.

Aruandja **R. Penno**: Ei tarwita.

Juhataja **J. Tõnisson**: Panen seaduseelnõu pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamuslega on seaduseelnõu pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **R. Penno** kannab ette ja eraldi hääletamisel

wõetakse wastu nähtawa enamuslega §§ 1—4.

§ 1. Wabamüügi apteegid riigis on terwishoidlikud asutused ja jagunewad esimese ja teise järgu apteekideks.

Esimesse järku loetakse apteek, kus on terwishoiu peawalitsuse ettepanekul töö-hoolekandeministri poolt kinnitatud täielik sissesead ja farmatsöitiline laboratoorium ning kõik farmakopeas tähendatud arstimiswahendid.

Teise järku loetakse apteek, kus arstimiswahendid on terwishoiu peawalitsuse ettepanekul töö-hoolekandeministri poolt kinnitatud piiratud nimekirja järele. Teise järgu apteegil ei ole laboratoorium sun-duslik.

Järelwalwe, et apteek tarwiliku sisse-seadega ja nõuetawate arstimiswahenditega warustatud oleks, kuulub terwishoiu peawalitsusele.

§ 2. Tarwiliku apteekide wõrgu üle riigi määrab kindlaks töö-hoolekandeminister terwishoiu peawalitsuse ettepanekul, aluseks wõttes, et üks apteek tuleks läbisegi iga 5000—8000 elaniku kohta maakonnas (ihes linnadega).

Linnades wõiwad olla ainult esimese järgu apteegid.

§ 3. Esimese järgu apteegi awamiseks maakohas, kus on juba teise järgu apteek, on eesõigus kohaliku apteegi omanikul; wiimane kaotab apteegipidamise õiguse selles maakohas, kui ta ei ole kolme kuu jooksul, arwates terwishoiu peawalitsuse sellekohase teadaande kättesaamise päewast, nõusolekut awaldanud apteeki muuta esimesejärguliseks, wõi kui ta ihe aasta jooksul ei ole seda muutmist teostanud.

Teise järgu apteegi omanikul on õigus igal ajal oma apteeki esimese järgu apteegiks muuta, wastawaid määrusi silmas pidades.

Apteegipidajal on õigus oma apteeki teistesse ruumidesse ümber paigutada, sellekohasel terwishoiu peawalitsuse loal.

§ 4. Linna serwades, suwituskohades jne., kus rohu abi elanikkudele tuleb kättesaadawaks teha, kus aga wõimalus puudub apteegi awamiseks, wõidakse ellu kutsuda terwishoiu peawalitsuse loal lähema apteegi wõi lähemate apteekide poolt ühiselt ajutised apteegid wõi abi-

apteegid (filiale), mille kohta maksawad teise järgu apteekide kohta ülesseatud nõudmised.

Aruandja **R. Penno** (loeb):

§ 5. Õigus wabamüügi apteeki awada ja pidada on maakonna, linna- ja alewi omawalitsustel, haigekassadel ja kõrgema haridusega Eesti wabariigi kodanikkudest rohuteadlastel, kellel täielikud kutseõigused, kusjuures awamise eesõigus on maakonna, ja linna omawalitsustel.

M. Martinson (põl.): § 5 sisu üle on juba pikemalt räägitud ja selle üle mina enam rääkima ei hakka. Teen ettepaneku § 5 hääletamisel tagasi lükata selle eeldusega, et käesolewasse seadusse uus § 19 sisse wõetakse, mis järgmiselt käib: „Haigekassadel on õigus apteeki awada oma liigete jaoks töö- ja hoolekandeministri loaga.“ Teen ettepaneku käesolew paragrahw kinniselt hääletada.

Juhataja **J. Tõnisson**: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **R. Penno**: Kuigi § 5 on deklaratiivne ja käsitab lubade andmise korda isikutele ja asutustele, kes apteeki awada wõiwad, ei ole paragrahwi wäljajätmine wõimalik, sest ka § 6 käsitab sama põhimõtet. Siis tuleks § 6 tagasi lükata ja selle tagajärjel kaotaks terve seadus oma mõtte, sest käesolew seadus käsitab wabamüügi apteekide awamise korda. Kui sarnane sisuline paragrahw tagasi lükatakse, oleks seega ka terve seadus tagasi lükatud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Kinnise hääletamise ettepanek on esitatud 10 Riigikogu liikme allkirjaga, seega kodusel § 83 põhjal õigustatud. Palun sedelid wälja jagada. Riigikogu liikmed, kes § 5 wastuwõtmise poolt, kirjutawad sedelile „poolt“, kes wastu — „wastu“. (Hääletatakse.) Kas tehakse ettepanekuid häältelugemise korra kohta. (Hüüded: Juhatus!) Palun juhatuse liikmeid häältelugemisele asuda. (Loetakse sedelid.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: § 5 wastuwõtmise poolt on 47 häält, wastu 32 häält ja erapooletuid 2 — seega on § 5 wastu wõetud.

Aruandja **R. Penno** kannab ette ja eraldi hääletamisel

wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 6—8.

§ 6. Maakonna ja linna omawalitsustel on õigus apteekte awada teadaande korras. Teadaanne tuleb esitada terwishoiu peawalitsusele apteegi registreerimiseks vähemalt kaks nädalat enne apteegi awamist.

Alewi omawalitsustele ja haigekassadele annab apteekide awamiseks loa tööhoolekandeminister.

Omawalitsused ja haigekassad wõiwad oma tegewuse piirkonnas apteekte awada ka wäljaspool apteekide wõrku. Niisuguste apteekide wõõrandamine §§ 5 ja 7 tähendatud rohuteadlastele on keelatud.

§ 7. Apteekide awamise ja pidamise loa wäljaandmine rohuteadlastele sünnib terwishoiu peawalitsuse ettepanekul tööhoolekandeministri otsusel, kusjuures kandidaatide haridusjärku ja farmatsöitilist praktikat silmas peetakse.

Kandidaatide hulgast maha kustutada on õigus neid:

- a) kes kord juba apteegi omanikud olnud;
- b) kellele kord juba apteegi awamise luba wälja antud;
- d) kelle abikaas on apteegipidaja.

§ 8. Apteegipidamise õigus läheb apteegi omaniku surma korral pärijatele, kui pärijaks on pärandaja abikaas wõi lihane laps ja kui see pärija on kõrgema eriharidusega rohuteadlane, ehk rohuteadust õppija.

Kui rohuteaduse õppija, kes apteegi pidamise õiguse omanud, 6 aasta jooksul kõrgemat rohuteadlikku eriharidust ei omanda, kaotab ta apteegi pidamise õiguse.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Piiskar**.)

Aruandja **R. Penno** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 9—18.

§ 9. Apteegipidaja wõib oma apteegi wõõrandada asutustele ja isikutele, kellel käesolewa seaduse põhjal apteekide awamise ja pidamise luba on, sellest kahe nädala jooksul peale ostu-müügi lepingu sõlmimise päewa teatades terwishoiu peawalitsusele ja kohalikule maakonna ja linna omawalitsusele.

Apteegi rentimine on keelatud, wälja arwatud § 10. ettenähtud juhtumised.

Kohalikul maakonna ja linna omawalitsusel on apteegi wõõrandamisel ostueesõigus, mida ta wõib teostada kahe kuu jooksul, arwates selles paragrahwis tähendatud teadaande kättesaamise päewast. Juhtumisel, kui mõlemad omawalitsused soowiwad sama apteegi kohta ostueesõigust tarwitada, otsustab küsimuse töö-hoolekandeminister.

Eraisikutel on õigus korraga pidada ainult üht apteeki, wälja arwatud § 4 ettenähtud juhtumised.

Abiapteeki wõõrandada, rentida § 10 ettenähtud juhtumisel ja pärandada wõib ainult ühes apteegiga, mille poolt ta ellu kutsutud.

§ 10. Apteegipidaja surma puhul, kui apteegipidamise õigus § 8 nõuete põhjal pärandataw ei ole, wõiwad pärijad — lesk wõi alaealised lapsed — apteeki wastutawa walitseja-rohuteadlase (§ 16) juhatusel edasi pidada:

a) lasteta lesk wiis aastat abikaasa surmapäewast arwates;

b) lastega lesk ja

d) alaealised lapsed kunni laste täisealiseks saamiseni, kuid mitte alla wiie aasta, arwates pärandaja surmast. Kui aga pärijaks on täisealised lapsed wõi kaudgemalt sugulased, antakse neile õigus apteeki wõõrandada kahe aasta jooksul sennise pidaja surmapäewast arwates.

Pärijatel on õigus nimetatud tähtaegade jooksul apteeki wõõrandada wõi wälja rentida, omawalitsusele, haigekassale wõi kõrgema eriharidusega rohuteadlasele, kellel apteegi awamise ja pidamise õigus (§§ 5, 6 ja 7).

§ 11. Sennised apteegipidajad mitte-rohuteadlased, kes § 10 alla ei kuulu, on kohustatud kolme aasta jooksul, käesolewa seaduse maksmahakkamise päewast arwates, oma apteeki § 9 nõuete kohaselt wõõrandama.

§ 12. Apteekriabilistel, kes enne käesolewa seaduse maksmahakkamist apteegi omandanud, on omanduseks olewa apteegi pidamises, wõõrandamises ja pärandamises kõik õigused, mis seadus kõrgema rohuteadusliku eriharidusega apteegiomanikkudele annab.

§ 13. Rendilepingud, mis enne käesolewa seaduse maksmahakkamist apteekide pidamise kohta makswad, tunnistatakse makswateks kunni nende tähtaja

lõpuni, kuid mitte kauem wäljarentija enese õiguse lõppemist selle apteegi peale.

§ 14. Apteegipidamise õigus kustub:

1) kui selle õiguse omanik seadusjõusse astunud kohtuotsuse järele on mõistetud sunnitööle, wangiroodu, parandusmajja wõi kindlusesse õiguste kaotamise wõi kitsendamisega, samuti ka siis, kui see õigus on temalt ärawõetud kohtu teel;

2) kui omanik ise oma apteegiõigusest lahsti ütleb wõi apteegi seaduswastaselt edasi rendib;

3) kui apteek on häwitatud tulekahjust wõi mõnest muust loodusjõust ja kui omanik ei ole temale antud tähtaja jooksul apteeki uuesti korda seadnud;

4) kui omanik ei ole apteeki awanud ühe aasta jooksul arwates loa wäljaandmise päewast;

5) selle seaduse §§ 8, 10 ja 11 nimetatud juhtumistel, kui sennine pidaja ise ettenähtud tähtaegil apteeki wõõrandanud pole;

6) selle seaduse § 3 ettenähtud juhtumistel esimese järgu apteegi awamise päewast arwates, selles maakohas.

Ajutise apteegi ehk abiapteegi (filiale) õigus kustub, kui selle asemele töö-hoolekandeministeeriumi poolt lubatud alaline apteek awatakse.

Töö-hoolekandeministeeriumil on õigus käesolewas paragrahwis p. 4, §§ 3 ja 8 ettenähtud tähtaega mõjuwatel põhjustel pikendada.

§ 15. Terwishoiu peawalitsus kuulutab „Riigi Teatajas“ igast apteekide wõrgus wabanewast wõi uuesti awatawast apteegist, kutsudes üles asutusi ja isikuid, kellel § 5 järele õigus on apteegi awamise, wõi pidamise loa saamiseks, kolme kuu jooksul soowist peawalitsusele teatama. Ei esitata selle tähtaja jooksul soowiawaldusi, antakse apteegipidamise luba selle apteegi kohta esimesele soowijale, kes § 5 nõuetele wastab.

§ 16. Apteegiomanik on kohustatud aja jooksul, mil ta ise tegelikult apteeki juhutada ei saa, pidama kõrgema eriharidusega täieliku kutseõigusega Eesti kodanikkudest seaduslikus korras kinnitatud wastutawa walitseja-rohuteadlase (juhataja). Samadele nõuetele wastaw walitseja-rohuteadlane peab ka omawalitsuse ja haigekassa apteeka juhtima.

Mitte juhtiwatel kohtadel apteekides wõiwad ainult igakordsel töö-hoolekan-

deministeeriumi loal töötada ka wõorast kodakondsusest rohuteadlased, kui neil wastawad kutseõigused.

§ 17. Apteegipidajad, wastutawad walitsejad ja apteekides töötaw farmatsöitiline personaal peawad riigikeelt oskama.

§ 18. Käesolewa seaduse maksamahakkamisega tühistub Riigikogu poolt 30. now. 1922. a. wastuwõetud wabamüügi apteekide awamise seadus („Riigi Teataja“ nr. 151/152 — 9. detsembril 1922. a.).

M. Martinson (põl.): Teen ettepaneku uus paragrahw sisse wõtta: „Haigekassadel on õigus apteeki awada oma liigete jaoks töö- ja hoolekandeministri loaga“.

Juhataja **J. Tõnisson**: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **R. Penno**: See paragrahw on wastuwõetud § 5-ga wastolus, kus öeldakse, et „õigus wabamüügi apteeki awada ja pidada on maakonna-, linna- ja alewi-omawalitsustel, haigekassadel jne.“ Kui apteek ainult oma liigete jaoks awatakse, siis ei ole ta enam wabamüügi apteek, niiviisi seadust konstrueerida ei saa ja sellepärast on see ettepanek täiesti wastuwõetmatu.

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Martinson'i poolt ettepanek wõtta wastu uus § 19 järgmiselt: „Haigekassadel on õigus apteeki awada oma liigete jaoks töö- ja hoolekandeministri loaga.“ Rkl. Martinson'i poolt ette pandud uus paragrahw on wastolus seaduseelnõu wastuwõetud paragrahwidega ja ei tule sellepärast hääletamisele.

Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

12. Laewakinnistusseaduse muutmise seadus — III lugemisel. Üldkommissjoni aruandja **A. Reik** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkirija tekst.

Laewakinnistusseaduse muutmise seadus. („Riigi Teataja“ nr. 77/78 — 1924. a.)

Laewakinnistusseaduse § 14 pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 14. Awaldusele laewa kinnistusraamatutesse sissekandmiseks lisatakse juurde peale notariaalseaduses ettenähtud dokumentide weel:

1) tõendus, et laewaomanikul õigus on Eesti lipu ülestõstmiseks (Kaub. sead. §§ 122—122⁷; sead. nr. 45 — 1919.);

2) laewatunnistus (Kaub. sead. § 103; sead. nr. 45 — 1919.);

3) mõõtkiri (sead. nr. 66 — 1924.).

Esimeses lõikes pp. 1 ja 3 tähendatud tunnistusi wõib kinnistusosakonnale esitada ka notariaalses ära kirjas.

Ehituselolewate laewade kinnistusraamatutesse kandmiseks tuleb ette panna eespool tähendatud dokumentide asemel meriasjanduse peawalitsuse poolt wäljaantud sellekohane akt. Nimetatud akti tegemise ja wäljaandmise kord määratakse kindlaks Wabariigi Walitsuse määrusega, mis awaldatakse „Riigi Teatajas.“

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

13. Riigimaksu Rahaasjanduse ära kaotamise komisjoni aruandja K. Ipsberg seadus raudtee andja K. Ipsberg weotariifis riigi kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse III lugemisel. misel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkirija tekst.

Riigimaksu ära kaotamise seadus raudtee weotariifis riigi raudteedel.

Posliniseadustiku §§ 385—390 (Sead. k. V k.) ja ajutise walitsuse poolt 22. jaanuaril 1919. a. wastuwõetud weotariifi I jao § 11 („Riigi Teataja“ nr. 5 — 1919. a.) kaotawad maksuse riigi raudteedel, arwates 1. jaanuarist 1925. a.

Sellest päewast peale arwatakse raudtee tariifide maksuarwud täies summas raudtee üldsissetulekuks, kusjuures 22. jaanuari 1919. a. weotariifi määrus tempelmaksude kaotamise asjus raudtee weodokumentide pealt jõusse jääb.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.)

Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **M. Martna**.)

14. Kaitseväeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üürinormide maksu pikendamise seadus — II lugemisel.

Juhataja **M. Martna**: Kuna aruandja rkl. Kornel kohal ei ole on sõna aruandjana rahaasjanduse komisjoni esimehel Jürman'il.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Kaitseväeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üürinormide maksu pikendamise seadus.

Kaitseväeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üüri seaduse muutmise seadusele („Riigi Teataja“ nr. 108 — 1923. a., seadus nr. 95) juurdelisatud üüritabeli maksust pikendatakse 31. detsembrini 1925. a.

15. Riigitöölise ühekordse toetuse seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson** kannab ette ja nähtawa enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Riigitöölise ühekordse toetuse seadus.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 1. Kõigile riigiasutuste ja ettevõtete töölisele, kes 1924. aasta jooksul 15. detsembriks 6 kuud riigiasutuste või ettevõtete teenistuses olnud, määratakse ühekordse toetusena 2000 marka neile, kes perekonnaabiraha õigustatud ei ole saama, ja 2500 marka neile, kes perekonnaabiraha on õigustatud saama.

Siin on tehtud redaktsioonilised parandused: esimeses reas sõna „ettevõtete“ ette panna sidejoon, teises reas „1924.“ järele panna punkt, samas reas sõna „ettevõtete“ ette panna sidejoon. Neljandas reas sõna „saama“ järele panna

komma. Teen parandused komisjoni nimel.

Juhataja **M. Martna**: Panen § 1-se ühes aruandja poolt tehtud redaktsiooniliste parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1 vastu võetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): § 2. Eelmises paragrahwis nimetatud kulude katteks awatakse riigi keskasutustele rahaministri poolt tarvilikul määral eelkrediit.

Riigiettevõtted, mis erieelarwete põhjal töötavad, katawad sellekohased kulud oma operatsioonisummadest.

Selles paragrahwis on järgmised redaktsioonilised parandused tehtud: Teises lõikes, esimeses reas sõna „kes“ asemel võtta sõna „mis“; samas lõikes teises reas sõna „enese“ kustutada.

Juhataja **M. Martna**: Panen § 2-se ühes aruandja poolt tehtud redaktsiooniliste parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 vastu võetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): § 3. Käesolew seadus ei ole maksew oma põhikirja alusel töötawate ja põllumajanduslikkude ettevõtete kohta.

J. Woiman (sd.): Paragrahw kolm räägib nendest põllumajanduslikkudes ettevõtetes töötawatest töolistest, kes riigimõisates töötavad. Nendes ettevõtetes töötawaid töölisi on õige wähe ja oleks ülekohtune, kui nemad sellest ühekordsest toetusest ilma jääksid. Sellepärast teen mina ettepaneku § 3 wälja jätta.

Juhataja **M. Martna**: On tehtud ettepanek § 3 wälja jätta; et see eitaw ettepanek on, siis ta iseseiswalt hääletamisele ei tule, waid Riigikogu liikmed teewad paragrahwi hääletamisel wastawad järeldused. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 vastu võetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja nähtawa enamusega võetakse vastu § 4.

§ 4. Käesolew seadus hakkab maksuma wastuwõtmisega.

16. Riigiasutuste 1924. a. krediidide sulgumise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—8.

Riigiasutuste 1924. a. krediidide sulgumise seadus.

§ 1. Kõik 1924. eelarwe-aasta lõpuks tarwitamata jäänud riigiasutuste krediidid, wälja arwatud §§ 2 ja 4 ettenähtud juhtumistel, sulutakse sama eelarwe-aasta 31. detsembril ja kantakse riigikassa arwele.

§ 2. Kui riigiasutused eelarwe-aasta 31. detsembriks ei ole jõudnud eelarwes ettenähtud määral:

a) operatsioonifonde riigikassast wälja wõtta,

b) ehitustöösid lõpetada wõi sel alal arweid õiendada,

c) kinniswarade soetamist lõpule wiia,

d) riigi wõlgu ja protsente tasuda,

e) kunni 16. detsembrini 1924. a. sõlmitud lepingute põhjal kohustusi täita, ega

f) muude wäljaminekute alal arweid õiendada, kus wastawad kulude paragrahwid 1925. a. eelarwes täiesti puuduvad, — siis arwatakse rahaministri korraldusel, ja riigikontrolli teadmisel wastawate krediidide ülejääkidest summad tarwilikus suuruses 1925. a. eelarwe juurde riigiasutuste käsutada samaks otstarbeks, milleks nad olid 1924. a. eelarwes määratud.

Riigi keskasutused saadawad eelnimetatud krediidide ülekande nõudmised riigikassale kahes ja riigikontrollile ühes eksemplaaris hiljemalt 15. jaanuariks 1925. a.

Märkus. Wabariigi Walitsuse korraldusel wõib 1925. a. eelarwe juurde arwata tarwilikul määral sõjaministeeiumi korralisi toituswarustuse ning erakorralisi krediidide 31. detsembriks 1924. a. tarwitamata jäänud osas.

§ 3. Iga ülekantud krediit jäetakse tarwitamiseks lahti kunni 1925. a. 31. detsembrini.

§ 4. 1924. a. lõpuks Eesti pangä ja tema osakondade poolt lunastamata jäänud orderid, mis wälja antud riigi wõla-

usaldajaile 1924. a. krediidide arwel, kantakse sama eelarwe-aasta kuludesse ja jäetakse makswaks kunni järgmise eelarwe-aasta lõpuni, kui neil lühem makswuse tähtaeg pole ette nähtud.

§ 5. Kõik 1924. a. krediididest wäljaantud, kuid sama aasta lõpuks õiendatuna jäänud awansid, samuti riigiasutuste kassades ja arwetel olewad summad, mille kasutamine ei sünni wäljaspool üldist riigi eelarwet ega eriseaduste alusel, arwatakse arwepidamise teel krediidide ülejääkidena riigikassa arwele ja ühtlasi samal määral wäljaantuks 1925. a. krediididest.

§ 6. Igasugused muud 1924. a. lõpuks täitmata jäänud sama eelarwe-aasta kohustused riigi wõlausaldajate vastu õiendatakse 1925. a. wastawatest krediididest.

§ 7. Rahaministril on õigus selle seaduse täitmiseks lähemaid juhtnõore anda.

§ 8. See seadus hakkab maksma tema awaldamisega „Riigi Teatajas“.

17. 1925. a. eelkrediidide awamise ja tarwitamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—3.

1925. a. eelkrediidide awamise ja tarwitamise seadus.

§ 1. Kunni 1925. a. riigi eelarwe maksmahakkamiseni on riigikassal õigus rahaministri korraldusel awada riigi keskasutuste eelkrediidide kunni ühe kaheteistkümnendiku osani kuu kohta wastawa riigi keskasutuse eelmise kinnitatud aasta-eelarwe kogusummast, kus arwesse on wõetud nii lisa-eelarwed kui ka igasugused muud seaduslikus korras ette wõetud muudatused; erakorralisel juhtumisel teatud wäljamineku arwel wõib üle ühe kaheteistkümnendiku krediidid awada ainult igakordsel Wabariigi Walitsuse otsusel.

§ 2. Riigiasutused wõiwad eelmise paragrahwi põhjal awatud eelkrediidide tarwitada ainult nende kulude katmiseks, mis kulude paragrahwidele wastawalt esinewad nii eelmise kinnitatud aasta-eelarwes kui ka uue eelarwe ettepanekus ja ainult selle summa määrani, kumb neist wäiksem.

§ 3. Käesolew seadus hakkab maksma tema wäljakuulutamiseega „Riigi Teatajas“.

18. Krediidseaduse Rahaasjan-
X jao § 6. muut- duse komis-
mise seadus — joni aruandja
II lugemisel. W. Hasselblatt
kannab ette ja
nähtawa enamusega wõetakse
wastu seaduseelnõu pealkiri.

Krediidseaduse X jao § 6. muutmise seadus.

Aruandja **W. Hasselblatt**
(loeb):

I.

„Krediidseaduse X jao § 6. (S. K. XI koite II osa X jao § 6) muudetakse järgmiselt:

§ 6. Aktsiaseltside kujul töötawate pankade tegelikult sissemakstud põhikapitaal peab olema:

a) Tallinnas iseseiswalt wõi osakondade kujul töötawatel pankadel vähemalt 50.000.000 marka;

b) Tartus, Pärnus, Wiljandis, Narwas ja Rakweres iseseiswalt wõi osakondade kujul töötawatel pankadel vähemalt 15.000.000 marka;

c) teistes linnades ja alewites töötawatel pankadel vähemalt 5.000.000 marka.

Aksia nominaalwäärtus peab olema vähemalt 1.000 marka.

Märkus. Selle seaduse maksma hakkamise ajal vähema põhikapitaaliaga töötawad pangad on kohustatud oma tegelikult sissemakstud kapitaali suurendama nõutawa normini järgmistel tähtaegadel:

1) Tallinnas — 1. jaanuariks 1926. a. kuni 30.000.000 margani, 1. jaanuariks 1927. a. kuni 50.000.000 margani.

2) Tartus, Pärnus, Wiljandis, Narwas ja Rakweres 1. jaanuariks 1926. a. kuni 10.000.000 margani, 1. jaanuariks 1927. a. kuni 15.000.000 margani.

3) Teistes linnades ja alewites — 1. jaanuariks 1926. a. 3.000.000 margani, 1. jaanuariks 1927. a. 5.000.000 margani.

Kui aktsiapangad eelnimetatud tähtaegadeks oma tegelikult sissemakstud põhikapitaali nõuetawa normini ei ole wiinud, peawad nad oma tegewuse lõpetama“.

Siin on sõna „märkus“ järele Rooma I maha kustutatud.

M. Juhkam (töer.): Käesolew seaduseelnõu oli arutamisel rahaasjanduse komisjonis juba mõni aeg tagasi. Tõsiasi on see, et kui mitte paljude, siis mitmete rahaasutuste seisukord ei wasta ligikaudugi käesolewa seaduse nõuetele. Isegi need aktsiad, mis wälja lastud on, ei ole kõigil realiseeritud. Muidugi mõista ei saa heaks kiita sammu, kus krediidühisused end ümber moodustasid aktsiapankadeks. Seda põhjendati terawa kapitaalipuudusega. Kui nüüd oletame, et kõigil pankadel wõimalik ei ole põhikapitaali eelnõu nõude kohaselt tõsta, siis tekib küsimus, mis saab edasi, kui pangad likwideeruda ei taha. (A. Rei, sd.: Peawad liituma, muud midagi.) On wõimalik, et aktsiapangad peaksid end uuesti ümber korraldama krediidühisusteks. Liitumise paremused on iseenesest küsitawad. Siis wõib tekkida olukord, kus üksikud pangad saaksid meie rahaturu peremeesteks. Kas see soowitaw oleks, see ei ole selge, minule wähemalt mitte.

Teen ettepaneku lugeda punkt a 50.000.000 marga asemel 40.000.000 marka; punkt b 15.000.000 marga asemel 10.000.000 marka.

Märkuses punkt 1 esimeses reas 30.000.000 marga asemel 25.000.000 marka; teises reas 50.000.000 marga asemel 40.000.000 marka; punkt 2 teises reas 10.000.000 marga asemel 7.500.000 marka ja 15.000.000 marga asemel 10.000.000 marka.

Edasi ei ole § 6. päris selge, kas nõutakse aktsiate nominaalwäärtuse tõstmist 1000 margani ainult uute, wõi ka warem wäljalastud aktsiate kohta. Kui tulewad warem wäljalastud aktsiad uuesti ümber trükkida ja wälja lasta, siis tuleb küsida, kas sel on mõtet. Selguse mõttes lisan märkuse lõppu uue järgmise lõike: „Senni wäljaantud aktsiate nominaalwäärtuse tõstmine ei ole sunduslik.“

K. Kornel (rhw.): Mina lepin ainult härra Juhkam'i ühe parandusega, mis õieti redaktsiooniline parandus on ja selle kohta käib, et uute aktsiate nominaalwäärtus peab olema 1000 marka. Seaduses wõib olla tundub see parandus üleliigsena sellepärast, et ei ole tahetud seadusele tagasiulatawat mõju anda. See parandus wõiks ka ära jääda, kuid suurema selguse mõttes wõiks selle wastu wõtta. Teiste paranduste wastu olen ma

kindlasti, ja seda järgmistel põhjustel. Kui teie vaatate meie iseseiswuse aastate pangapoliitikat, siis peate tunnista- tama asjaolu ja nimelt, et meil on pankasid tekkinud palju ja nad töötawad wõrdlemisi wäikese kapitaaliga. Teisest küljest, kui silmas pidada seda, et meil liikwelowewate rahamärkide arw, wastawalt wäärtusele, on ennesõjasest wõrdlemisi wähem ja see wähem rahamärkide arw on jagunenud suurema arwu pankade wahel, siis on selge, et pangad peawad töötama palju wähe- ma rahahulgaga kui warem. Kuid ometi on igal pangal oma juhatus, kes tasu saab, ning kes osa tahab saada panga puhaskasust, samuti peab igal pangal teataw teenijate koosseis olema, ja see kõik teeb krediidi kalliks. Ma ei salga, et krediidi kallinemise juures ka teised tegurid mõjuandwad on, kuid wae- kaussi langeb ka minu poolt nimetatud tegur. Igakord kui ma selle peale mõtlen, et meil panga diskontoprotsent on 15—20, olen mures sellepärast, kuidas wõidakse nii kõrge diskontoprotsendi juures weel tööstust arendada. On ju wäljamaa tööstusel 3—6%—line krediit saadaw, järelikult ei kannata meie töös- tus nii kergesti wõistlust wäljamaaga wälja. Kui nüüd esitatakse sea- duseelnõu, mis selle peale wälja sihib, et panga diskontoprotsendi wä- hendamiseks kaasa aidata, siis tuleks nende paranduste peale tõsiselt waadata, mis ettepannud norme wähendada ta- hawad.

Teisest küljest tuleks weel ühte asja meelde tuletada. Mitmed endised ühis- pangad on meie iseseiswuse aastatel aktsiapankadeks muutunud. On arusaadaw, et meie iseseiswuse päewil tuli asu- tada aktsiapankasid, kes suuremaid raha- nõudmisi rahuldaksid, kuna ühispangad wäiksemaid krediidinõudjaid rahuldawad. Aga et meil tolleaegses õhkkonnas nii mõnigi pank läks aktsiapangaks selle lootusega, et suureks pangaks wälja kuju- neda, kuid need lootused ei länud iga kord täide. Peaks selge olema, et aktsia- pankade juurdekasw enam soowitaw ei ole ja käesolewa seadusega tahetakse sellele piiri panna. Oleks täiesti loomu- lik, et selle seaduse tagajärjel aktsiapan- kade arw wäheneks; nõrgemad pangad kas ära kaoksid wõi kui nad edasi tegu- sema tahawad jääda, siis tuleks neil kas suuremate aktsiapankadega ühineda wõi ühistegelisele alusele tagasi minna.

Kõike seda arwesse wõttes leian mina, et rahaasjanduse komisjoni poolt tehtud ettepanek peaks wastuwõetaw olema, sest rahaasjanduse komisjon wõttis käesolewat seadust arutades ar- wesse wastawate tegelaste arwamisi ja komisjoni koosolekutest wõtsid osa nii pankade kui börse esitajad; samuti on üksikud komisjoni liikmed ennast panga juhtiwatel jõududel informeerida lasknud. Üldiselt selgus, et pankade juhatajad nende normide wastu ei ole. Nüüd wõi- dakse öelda, et seda seadust arutati ke- wadel enne suwist puhkeaega ja sellest ajast on tükk aega mööda länud ja wahe- peal terawus rahaturul ilmsiks tulnud. Ei saa salata, et siin teatawat pehmenemist on märgata, wähemalt „Waba Maa“ kirju- tab sellest, et Strandman'i poliitika taga- järjel on rahaturul teataw terwenemine sündinud. (M. Juhkam, tõe.: Kas Teie siis ei usu?) Ma ei usu, et nii- sugusel määral, nagu „Waba Maa“ seda kirjutab, kuid teatud terwenemist on siiski märgata, selle wastu ma ei waidle ja sellepärast oleks meil weel wähem põh- just esitatud normide wastu kõneleda. Rahaasjanduse alamkomisjonis tehti algusel, kui see küsimus paistis weel mitte küllalt selge olewat, wähendus- ettepanekuid, kuid pärast jõuti ühisele otsusele, ja need normid wõeti ühel hää- lel wastu. Meie rahaturu ja pangaasjan- duse terwendamise mõttes peaksime küll käesolewa seaduse wastuwõtmise poolt olema sel kujul, nagu rahaasjanduse kom- isjoni poolt esitatud.

K. Ipsberg (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ei tahaks mitte waielda nende põhikapitaalide suuruste kohta, kuid üks asi on selge, et meie praeguse rahalise kitsikuse aega üle elame. Sellepärast näib minule hädaoh- tik olewat maksma panna niisugused lühi- kesed tähtajad, nagu nad seaduses on ette nähtud, nimelt märkuses. Mina ar- wan, et tähtaegu wõib pikendada wäga hästi, neid ühe aasta wõrra edasi lüka- tes, ilma et sellele terwenemise protses- sile, millele siin tahetakse algus panna, tõkkeid teha. Sellepärast teen mina ette- paneku § 6. märkuse juures seda osa, kus on ette nähtud tähtajad 1, 2 ja 3, neid muuta, arwesse wõttes härra Juhkam'i poolt tehtud parandusi. Kui aga härra Juhkam'i ettepanek tagasi lükatakse, siis jääks minu ettepanek sel kujul, et ainult tähtajad muudetakse. Minu ettepanek

oleks järgmine, nimelt tähtaegade kohta: 1) Tallinnas 1. jaanuariks 1927. a. kunni 25.000.000 marka, 1. jaanuariks 1928. a. kunni 40.000.000 marka. 2) Tartus, Pärnus, Wiljandis, Narwas ja Rakweres 1. jaanuariks 1927. a. kunni 7.500.000 margani, 1. jaanuariks 1928. a. kunni 10.000.000 margani. 3) Teistes linnades ja alewites 1. jaanuariks 1927. a. 3.000.000 margani, 1. jaanuariks 1928. a. 5.000.000 margani, see tähendab, kõik tähtjad on ühe aasta wõrra edasi lükatud selle oletusega, et härra Juhkam'i ettepanek wastu wõetakse. Kui aga härra Juhkam'i ettepanek tagasi lükatakse, siis jääb jõusse minu ettepanekus ainult tähtaegade muudatus.

E. Weberman (rhsw.): Mina tahaksin tähepanu juhtida käesolewas seaduses ettenähtud aktsiakapitaali summade peale, mis kui need kuldrubladesse ünber arwata, õige wäikesed on. Siin on näiteks ette nähtud, et suuremates linnades on miinimum 15.000.000 marka, aga kuldrubladesse ümberarwatuna on see ainult umbes 75—80.000 rubla. (A. Anderkopp, tõe.: See on halb wõrdlus, meie ei ela ju kuldrubla alusel.) Meie elukalliduse indeks on aga ka umbes 200 ümber, nii et see teeb keskmiselt umbes samapalju wälja. Mis teie aga oleksite öelnud selle kohta, kui rahuajal oleks tahetud pank asutada 75.000 kuldrublalise aktsiakapitaaliga. (A. Anderkopp, tõe.: Meil ongi asutatud.) Jah, neid pankasid on palju asutatud, aga nüüd on nad niisuguses seisukorras, et on küsitaw, kas inimesed, kes oma raha nendesse paigutanud, selle ka kätte saawad.

Peale selle tahtsin mina tähendada, et ühistegeliste asutustena — ühispankadena tegutsemiseks mingisugust takistust ei ole. On ju üksikuid nähtusi, kus mõned ühispangad pärastpoole on üksikute raha-meeste kätte läinud, missugust nähtust krediitasutuste arenemise juures koguni soowitawaks ega õigeks pidada ei saa, kui siis praeguse krediitiseaduse muutmise seaduse puhul mõned wäiksematest aktsiaseltsi alusel töötawatest krediitasutustest uuesti on sunnitud ühistegelisele alusele ja tegewusele üle minema, siis arwan mina, et selle läbi laialistes rahwahulkades usaldus krediitasutuste wastu igatahes ennem kaswaks kui wäheneks.

Mis puutub rkl. Ipsberg'i ettepane-

kusse, kapitaalide täiendamise tähtaegi edasi lükata, siis arwan mina, et see waewalt soowitaw on. Siin on küllalt pikad tähtjad ette nähtud, ühest kunni kahe aastani, ja need suurendused, mis käesolew seadus ette näeb, ja mis ühe aasta jooksul läbi peawad wiidama, on õigusepoolest nii wäikesed, et siin ka juba nii härra Juhkam'i kui ka härra Ipsberg'i parandus-ettepanekutele nii öelda juba wastu on tulnud. Teisejärgu linnades peale Tallinna, nagu Tartus, Wiljandis, Narwas ja Rakweres, on 1. jaanuariks 1926. a. tarwis ju kõigest 10.000.000 marka põhikapitaali, ja alles weel aasta pärast — 1. jaanuariks 1927. a. — tuleb järgmine tõste.

Rahaasjanduse komisjonis arutati neid küsimusi mitmeti, seal tehti ka ettepanekuid nende normide wähenemiseks, aga rahaasjanduse komisjon oma enamus arwas, et ei oleks soowitaw meie rahaasjandusele, kui meie erapankasid lubaksime tekkida liiga wähesel kapitaliga. Minu arust on ka see aluskapitaal, mis siin miinimumina teiste wäiksemate linnade ja alewite aktsiapankade jaoks ette nähtud — 3.000.000 marka, see on umbes 15.000 kuldrubla — liiga wäikene. Sellepärast oleks tõesti otstarbekohane, kui see muutmise seaduse esimene osa rahaasjanduse komisjoni ettepanekul muutmatult wastu wõetakse, sest kõik need põhjendused, mis nii härra Juhkam, kui ka härra Ipsberg oma ettepanekute põhjendamiseks ette tõid, on ka rahaasjanduse komisjonis ette kantud, läbikaalumisel ja arutamisel olnud, kuid pikematel läbirääkimistel leiti siiski palju otstarbekohasem olewat jääda ettepanud summade juurde, mis teatud mõttes juba kompromiss on kahe äärmuse wahel. Sellepärast mina isiklikult toetan rahaasjanduse komisjoni ettepanekut.

Juhataja M. Martna: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja W. Hasselblatt: Rkl. härra Kornel ja härra Weberman seletasid rahaasjanduse komisjoni seisukohta ja seda silmas pidades ei ole minul seda enam tarwis korrata.

Mis puutub aktsiate nominaalwäärtuse alammäärasse, siis on iseenesest mõistetaw, et see on maksew tulewiku kohta, kui aga oletatakse, et see ei ole mitte selge, siis ühinen mina selles osas rkl.

härä Juhkam'i ettepanekuga. Mis puutub härä Juhkam'i sisulisse parandusse, siis pean tähendama, et rahaasjanduse komisjonis räägiti küll sellest, et Tartu pankadelt tuleks suurem põhikapitaal nõuda, kui pankadelt teistes, väikestes linnades, leiti aga, et alla 15 miljoni minna ei oleks otstarbekohane.

Tahan tähelpanu selle peale juhtida, et Läti wabariigis pandi juba 1923. a. see norm maksma, nimelt 50 miljonit Läti rubla, see on umbes 75 miljonit Eesti marka. 1924. a. jaanuarikuul tõsteti aktsia põhikapitaali määr kuni 250 miljoni Läti rublani, millega minu arwates keelati lihtsalt uute aktsiapankade asutamine

Palun härä Juhkam'i ettepanekut aktsiapankade põhikapitaalide kohta jaokaupa hääletada, Tallinna suhtes — punkt a — ja teiste linnade suhtes — punkt b — eraldi.

Juhataja **M. Martna**: Esitatud on kaks ettepanekut — rkl. Juhkam'i ja rkl. Ipsberg'i poolt.

Rkl. Juhkam paneb ette wastu wõtta punkt a „50.000.000 m.“ asemel „40.000.000 mk.“ ja punkt b „15.000.000 mk.“ asemel „10.000.000 mk.“

Ühenduses sellega wõtta märkuses punkt 1 esimeses reas „30.000.000“ asemel „25.000.000“, teises reas „50.000.000“ asemel „40.000.000“; punkt 2 teises reas „10.000.000“ asemel „7.500.000“ ja „15.000.000“ asemel „10.000.000“.

Wõtta märkuse lõppu järgmine uus lõige: „Senni wäljaantud aktsiate nominaalwäärtuse tõstmine ei ole sunduslik.“

Rkl. Ipsberg paneb ette § 6. märkus wastu wõtta järgmisel kujul: „...järgmistel tähtaegadel:

1) Tallinnas — 1. jaanuariks 1927. a. kuni 25.000.000 margani, 1. jaanuariks 1928. a. kuni 40.000.000 margani,

2) Tartus, Pärnus, Wiljandis, Narwas ja Rakweres 1. jaanuariks 1927. a. kuni 7.500.000 margani, 1. jaanuariks 1928. a. kuni 10.000.000 margani,

3) teistes linnades ja alewites —

1. jaanuariks 1927. a. 3.000.000 margani, 1. jaanuariks 1928. a. 5.000.000 margani“ ... edasi muutmata.

Kõigepealt panen hääletamisele rkl. Juhkam'i ettepaneku, arwesse wõttes aruandja soowi, hääletada lahus punktid a ja b. Siis tuleb hääletamisele rkl. Ipsberg'i ettepanek, tähtajad ühe aasta wõrra edasi lükata.

Panen hääletamisele rkl. Juhkam'i ettepaneku punkt a kohta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele rkl. Juhkam'i ettepaneku punkt b kohta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Rkl. Juhkam'i ettepanekuga — lisada märkuse lõppu uus lõige — on aruandja ühinenud, sellepärast ei tule see eraldi hääletamisele. Panen hääletamisele rkl. Ipsberg'i ettepaneku. (Hääletatakse.) 30 häälega 18 hääle pooltolemisel on ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele seaduseelnõu esimese osa ühes lisandusega, millega ühines aruandja. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I osa wastu wõetud.

Aruandja **W. Hasselblatt** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu seaduseelnõu II osa.

II.

Rahaministril on õigus aktsiapankade põhikapitaali suurendamiseks sissemaksutud summade kontrollimiseks ja käesolewa paragrahwi mitte täitmise tagajärjel tegewuse lõpetamise kohta korraldawaid määrusi wälja anda.

Juhataja **M. Martna**: (Hüüded: Lõpetada!) Ettepanek on tehtud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.20 min.

Algkirjale alla kirjutanud: Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Abiesimees **M. Martna**.

Abisekretäär **J. Holberg**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.